

ZÁPADOČESKÁ UNIVERZITA V PLZNI

Fakulta právnická

DIPLOMOVÁ PRÁCE

Pojetí a záruky nezávislosti soudce a přísedícího
v právním řádu ČR

Ludmila Klimentová

Plzeň 2013

ZÁPADOČESKÁ UNIVERZITA V PLZNI

Fakulta právnická

DIPLOMOVÁ PRÁCE

Pojetí a záruky nezávislosti soudce a přísedícího
v právním řádu ČR

Vypracovala: Ludmila Klimentová

Vedoucí práce: JUDr. Jana Odehnalová Ph.D.

Studijní program: Magisterský

Obor: Právo a právní věda

Katedra ústavního a evropského práva

Plzeň 2013

Prohlášení

Prohlašuji, že jsem diplomovou práci na téma „Pojetí a záruky nezávislosti soudce a přísedícího v právním řádu ČR“ vypracovala samostatně. Veškerou použitou literaturu a podkladové materiály uvádím v příloženém seznamu literatury.

V Plzni dne

Podpis

Poděkování

Na tomto místě bych ráda poděkovala vedoucí své diplomové práce JUDr. Janě Odehnalové Ph.D. za její rady, připomínky a doporučení, čímž mi napomohla k napsání této práce.

Ludmila Klimentová

Obsah

Úvod	1
1. Nezávislost soudní moci všeobecně	3
1.1 Moc soudní	3
1.2 Nezávislost soudnictví	5
1.2.1 Kategorizace soudcovské nezávislosti	6
1.3 Postavení soudnictví v dělbě moci	6
1.3.1 Nezávislost soudů na ostatních státních orgánech	7
1.3.2 Vazby mezi mocí soudní, zákonodárnou a výkonnou	8
2. Všeobecný pohled na postavení soudců a přísedících	10
2.1 Postavení soudců	10
2.1.1 Povinnosti soudce	10
2.1.2 Odpovědnost soudce	11
2.2 Přísedící	13
2.2.1 Přísedící a jejich uplatnění při rozhodování soudu	13
2.2.2 Úhly pohledu na funkci přísedících	14
3. Soudci	16
3.1 Proces vzniku funkce soudce	16
3.2 Zákonné předpoklady pro výkon funkce soudce	17
3.2.1 Státní občanství	18
3.2.2 Způsobilost k právním úkonům	18
3.2.3 Bezúhonnost	19
3.2.4 Zkušenosti a morální vlastnosti	19
3.2.5 Požadovaný věk	20
3.2.6 Souhlas s ustanovením do funkce	25
3.2.7 Vysokoškolské vzdělání v oboru právo	25
3.2.8 Složení odborné justiční zkoušky	25
3.3 Soudci Ústavního soudu	26
3.3.1 Funkce a smysl ústavního soudnictví	26
4. Záruky soudcovské nezávislosti	28
4.1 Nezávislost	28
4.2 Kategorizace záruk nezávislosti	29

4.3	Rozbor vybraných záruk nezávislosti	31
4.3.1	Jmenování soudců	31
4.3.2	Jmenování na relativně neomezené funkční období a zákonem taxativně stanovené důvody zániku funkce	33
4.3.3	Neodvolatelnost	34
4.3.4	Nepřeložitelnost	36
4.3.5	Neslučitelnost funkce s jinými funkcemi	36
4.3.6	Kárná odpovědnost soudce	37
4.3.7	Hmotné zabezpečení soudců	40
4.3.8	Právo na zákonného soudce	41
5.	Přisedící	44
5.1	Zákonné předpoklady pro výkon funkce přisedícího	45
5.2	Záruky nezávislost přisedících	45
5.2.1	Volba přisedících	46
5.2.2	Funkční období přisedících a důvody zániku funkce	47
5.2.3	(Ne)odvolatelnost	48
5.2.4	Nepřeložitelnost	49
5.2.5	Neslučitelnost funkcí	49
5.2.6	Kárná odpovědnost přisedícího	49
5.2.7	Finanční ohodnocení přisedících	50
5.2.8	Právo na zákonného soudce	50
6.	Místo přisedících v právním státě	53
6.1	Negativní aspekty funkce přisedícího	53
6.2	Pozitivní aspekty funkce přisedícího	54
6.3	Vlastní zkušenosti s přisedícími	55
6.4	Přisedící ano či ne?	56
	Závěr	57
	Summary	
	Seznam použitých zdrojů a literatury	

Úvod

Nezávislost soudců je problematikou aktuální, často diskutovanou. Bývá řešena v odborných diskuzích, v kruzích politických, soudy, zejména soud Ústavní se jí zabývá ve svých nálezech, ale samozřejmě také mezi obyčejnými občany.

K volbě tématu mě přivedla aktuální zkušenost jak se soudci z povolání, tak s přísedícími u okresního soudu v místě mého bydliště, který jsem po nějakou dobu v rámci praxe navštěvovala. Během této doby jsem navštívila několik soudních jednání a soudci a přísedící, které jsem pozorovala při výkonu jejich funkce, ve mně zanechali různé dojmy. Při výběru tématu diplomové práce, mě tedy toto téma na základě mé nedávné zkušenosti oslovilo, a lákalo mě, zabývat se funkcí soudce více do hloubky.

Ačkoli téma práce zní „Pojetí a záruky nezávislosti soudce a přísedícího v právním řádu ČR“, nejprve se bude zabývat soudnictvím jako celkem. Pojednává o tom, co moc soudní vymezuje a charakterizuje, kdy byly položeny základy práva na soudní ochranu, jaké je postavení moci soudní oproti zákonodárné a výkonné a také samozřejmě pojetím její nezávislosti.

Dále již bude zaměřena na problematiku soudců a přísedících. Nejprve opět obecněji, pro přiblížení jejich postavení z hlediska výkonu jejich funkce. Následně bude funkce soudce a přísedícího rozebrána podrobněji. Jak v případě soudců, tak v případě přísedících se bude zabývat procesem vzniku funkce a jejich odlišnostmi, předpoklady které musí osoba ucházející se o tyto funkce splnit a v neposlední řadě zárukami nezávislosti, které právní řád těmto funkcím poskytuje. Práce tedy přiblíží vybrané záruky nezávislosti, které jsou podle mého názoru stěžejními a nejdůležitějšími. V případě přísedících budou uvedeny ty stejné záruky nezávislosti jako v případě soudců a bude zajímavé porovnat, zda ty samé záruky jsou skutečně zárukami v obou případech, tedy jak v případě soudců, tak v případě přísedících.

V reakci na zjištěné závěry se poté práce bude zabývat otázkou, zda přísedící z hlediska současné právní úpravy a zárukami nezávislosti, které sebou tato funkce nese, jsou pro soudnictví a jeho přiblížení obyčejným lidem přínosem, či zda tato funkce působí opačným efektem a spíše ohrožuje nezávislé a nestranné rozhodování soudu.

Práce by měla přiblížit, kdo se skrývá za osobami v taláru, které rozhodují o vině a trestu, jaké jsou na ně kladeny nároky, zda je zajištěno, že se na takto významnou funkci dostanou ti správní lidé, jaké jsou záruky, že budou rozhodovat nezávisle bez ohledu na tlaky z vnějšku a v případě, že nějaká záruka nepůsobí, tak jak by měla a ohrožuje ono zmíněné nezávislé rozhodování, zmínit v čem tato chyba spočívá, popřípadě nastínit, řešení které by toto ohrožení mohlo minimalizovat.

Cílem práce je analytické zpracování tématu, nejprve obecně moci soudní a její nezávislosti, poté podrobný rozbor problematiky nezávislosti soudce a přísedícího spolu se zmapováním současných problémů soudcovské nezávislosti.

1. Nezávislost soudnictví všeobecně

1.1 Moc soudní

Ústava ČR ve svém čl. 1 závazně definuje Českou republiku jako demokratický právní stát, jehož podstatné náležitosti nelze měnit (čl. 9 odst. 2). Je nepochybné, že k těmto nezměnitelným náležitostem patří nezávislé soudnictví, které zajišťuje ochranu práv ve sporech o právo, rozhodující v rámci spravedlivého procesu o vině a trestu, přezkoumávající zákonnost správních aktů a rozhodující o ústavnosti aktů orgánů veřejné moci.¹ Úkolem soudů je zákonem stanoveným postupem poskytovat ochranu právům. Podíváme-li se do historie, tak zjistíme, že prvním dokumentem, v němž bylo zakotveno právo na soudní ochranu, byla pravděpodobně Magna Charta Libertatum z roku 1215, později z ní vycházející další anglické ústavní dokumenty, zejména Habeas Corpus Act z roku 1679, Bill of Rights z roku 1689. Právo na soudní ochranu bylo zakotveno samozřejmě i ve francouzských a amerických ústavních normách a to zejména ve francouzské ústavě z roku 1791 a v V. – VII. dodatku Ústavy Spojených států amerických z roku 1791. Právo na soudní ochranu bylo zakotveno i v nejvýznamnějších mezinárodních dokumentech jako je např. Všeobecná deklarace lidských práv přijatá v roce 1948 Organizací spojených národů. Základní myšlenky této deklarace byly rozpracovány v Mezinárodním paktu o občanských a politických právech a v Mezinárodním paktu o hospodářských, sociálních a kulturních právech. Dalším důležitým mezinárodním dokumentem, v němž je vyjádřeno právo na soudní ochranu, je Úmluva o ochraně lidských práv a základních svobod z roku 1950 uzavřená v Římě na půdě Rady Evropy.²

Z našich ústavních dokumentů je úprava moci soudní obsažena jednak v Ústavě ČR (čl. 1 až 4, čl. 9 odst. 3), v dalších částech je moc soudní upravena z hlediska vztahu k orgánům moci zákonodárné a výkonné (čl. 27, čl. 28, čl. 62, čl. 63, čl. 65, čl. 80) a zvláště pak v hlavě čtvrté, přímo nazvané „Moc soudní“ (čl. 81 až čl. 96)³

¹ FILIP, J. *Vybrané kapitoly ke studiu ústavního práva*. Brno: Masarykova univerzita v Brně, 2004, s. 366

² SCHELLEOVÁ, I., SCHELLE, K., a kol. *Soudnictví (historie, současnost a perspektivy)*. Praha: nakladatelství EUROLEX BOHEMIA s.r.o., 2004, s. 15-16

³ FILIP, J. *Vybrané kapitoly ke studiu ústavního práva*. Brno: Masarykova univerzita v Brně, 2004, s. 366

a jednak v Listině základních práv a svobod, v jejíž hlavě páté je vymezeno právo na soudní a jinou právní ochranu. Je zde garantováno, že každý se může domáhat stanoveným postupem svého práva u nezávislého a nestranného soudu. Ten, kdo tvrdí, že byl na svých právech zkrácen, rozhodnutím orgánu veřejné správy, může se obrátit na soud, aby přezkoumal zákonnost takového rozhodnutí. Je zde také stanoveno, že každý má právo na náhradu škody způsobené mu rozhodnutím soudu, jiného státního orgánu či orgánu veřejné správy, nebo nesprávným úředním postupem. Nikdo nesmí být odňat svému zákonnému soudci, každý má právo, aby jeho věc byla projednávána veřejně, bez zbytečných průtahů a v jeho přítomnosti, aby se mohl vyjádřit ke všem prováděným důkazům.

Výše uvedená práva a svobody, jakož i organizace soudů a postavení soudů jsou rozpracovány zejména v zákoně o soudech a soudcích, v občanském soudním řádu, v trestním řádu a v navazujících předpisech.⁴

Samotná právní úprava organizace soudnictví je obsažena v zákoně č. 6/2002 Sb., o soudech, soudcích, přísedících a státní správě soudů a o změně dalších zákonů (zákon o soudech a soudcích v platném znění). Tento zákon upravuje organizaci soudů, jejich státní správu, postavení soudců, přísedících a justičních čekatelů.

Výkon soudnictví neboli justice patří k nejvýznamnějším funkcím státu. Hlavním úkolem soudů je zákonem stanoveným způsobem poskytovat ochranu právům. Tedy každý člověk by měl mít svobodný přístup k soudům, právo na soudní ochranu a především právo domáhat se stanoveným postupem svého práva u nezávislého a nestranného soudu. Soudnictví bychom tedy mohli definovat jako činnost nezávislých soudů jako státních orgánů, která je vykonávána podle stanovených procesně právních pravidel a spočívající v závazném řešení konkrétních případů podle hmotněprávních norem.⁵

⁴ SCHELLEOVÁ, I. *Soudy a soudní právo*. Zlín: Živa, 1994, s. 4

⁵ ZAHRADNÍKOVÁ, R. *Organizace justičního systému*. Plzeň: vydavatelství a nakladatelství Aleš Čeněk s.r.o., 2007, s. 17

1.2 Nezávislost soudnictví

Požadavek poskytovat ochranu nezávislým soudem garantuje Ústava. Ustanovení čl. 81 Ústavy říká že: „*soudní moc vykovávají jménem republiky nezávislé soudy*“.⁶

Podle čl. 36 odst. 1 Listiny základních práv a svobod, má každý právo, aby mu byla poskytnuta soudní ochrana. Zároveň má také právo, aby mu byla poskytnuta ochrana orgánem, který je nezávislý a nestranný. Existuje tedy podmínka na ochranu orgánem určitého typu, který má určitou definovanou kvalitu. Jestliže není ochrana práva poskytována takovým orgánem, nebo je poskytována orgánem, který takovou kvalitu nemá, jedná se o porušení základního lidského práva.

Soudcovská nezávislost tedy patří k pojmovým znakům soudnictví, kdyby nebylo soudcovské nezávislosti, nemohly by soudy soudit. Soudcovská nezávislost má přímý vztah k výkonu soudnictví. Stát tuto nezávislost neudílí, ale má ji respektovat a zajišťovat. Soudcovská nezávislost v sobě zahrnuje jednak institucionální stránku, která obsahuje jak požadavek nezávislosti soudní soustavy v rámci státního aparátu, tak požadavek nezávislosti každého soudu nebo orgánu, působícího v této soustavě a jednak i nezávislost každého jednotlivého soudce. Dále soudcovská nezávislost obsahuje také požadavek nezávislosti činnosti soudu, která musí probíhat podle předem stanovených pravidel, jejichž zachování je zaručeno. Se soudcovskou nezávislostí souvisí také požadavek, aby působnost a pravomoc soudu nebyla vylučována nebo omezována tam, kde není zastupitelná⁷.

Konečně je soudcovská nezávislost také chápána jako nezávislost soudního rozhodnutí. Nezávislost rozsudku v sobě zahrnuje požadavek jeho závaznosti, vynutitelnosti a nezměnitelnosti jinak než procesní cestou. Teprve souhrn nezávislosti instituce, nezávislosti činnosti a funkce, jakož i nezávislost rozhodnutí vytváří pojem soudcovské nezávislosti.⁸

Pojem nezávislosti je vytknut před pojem soudy. Atribut nezávislosti náleží systému jako celku a také každému jednotlivému orgánu, tedy konkrétnímu soudu. To znamená, že se oddělují i jednotlivé soudy od sebe navzájem, aby do své činnosti nemohl jeden druhému zasahovat.

⁶ TOMESŠ, M. *Samospráva soudů jako projev Ústavou založené nezávislosti*. Soudce, 2007, č. 11

⁷ pod zastupitelnou pravomocí soudu si můžeme představit řešení sporů prostřednictvím smířčího jednání, mediace nebo rozhodčího řízení

⁸ ZOULÍK, F. *Soudy a soudnictví*. Praha: nakladatelství C.H.Beck, 1995, s. 81-82

Nezávislost je garantována institucionálně i personálně, neboť ustanovení čl. 82 odst. 1 Ústavy zaručuje nezávislost i jednotlivým soudcům.

Výslovným užitím pojmu „nezávislý“ je zdůrazněna dělba moci a znamená separaci soudnictví. Nezávislost je natolik důležitá, že je jí poskytnuta zvláštní ochrana. Ochrana soudnictví je založena i typovou uzavřeností soustavy soudů, kterou nelze doplňovat o soudy jiného druhu.

Soudy jsou určeny taxativním výčtem a kromě vyjmenovaných soudů nelze zřizovat soudy jiné. Strukturu soudnictví v ČR nelze v žádném případě měnit jinak než ústavním zákonem. Tím je samozřejmě zajištěna stabilita podoby soudnictví.

1.2.1 Kategorizace soudcovské nezávislosti

V současnosti lze tedy kategorizovat záruky soudcovské nezávislosti do několika skupin. Jednak je to již zmíněná institucionální nezávislost, dále je to právní úprava, jež postihuje jednání způsobilé ovlivnit soudce při jeho rozhodování, dále je to takové finanční zabezpečení soudů, aby byly schopné odolávat ekonomickým vlivům, zabezpečení chodu a správy soudů tak, aby možnost ovlivnění ze strany politických stran bylo téměř vyloučeno a dále přísné dodržování zákonných kritérií pro výběr a ustavování soudců.⁹ K zárukám nezávislosti soudů můžeme určitě také přiřadit povinnost pevného složení soudních senátů a pevná pravidla pro přidělení agendy na předem určenou dobu, dále zákaz ustanovovat mimořádné soudy, soudy mohou být zřízeny pouze zákonem, nikoli aktem výkonné moci, soudní moc mohou vykonávat pouze soudy uvedené ústavou, zákon může stanovit pouze jejich jiné označení.¹⁰

1.3 Postavení soudnictví v dělbě moci

Soudní moc je vedle moci zákonodárné a moci výkonné jednou ze tří složek státní moci. Vykonávají ji specifické státní orgány, kterými jsou nezávislé soudy.

Princip nezávislosti soudů je projevem principu právního státu. Jeho zárukou je to, že soudnictví není součástí soustavy jiných orgánů. Soudnictví nemůže být

⁹ KLÍMA, K. a kol. *Komentář k Ústavě a listině*. Plzeň: vydavatelství a nakladatelství Aleš Čeněk, 2005, s. 382-390

¹⁰ FILIP, J. *Vybrané kapitoly ke studiu ústavního práva*. Brno: Masarykova univerzita v Brně, 2004, s. 371-372

vykonáváno zákonodárným sborem, ani výkonnou moc.¹¹ Výkonná i zákonodárná moc jsou odvislé od politické situace v zemi, tedy od výsledku voleb. Moc soudní na těchto aspektech závislá není, tedy neměla by být. Moc soudní nesmí být závislá na politické situaci v zemi, tedy pokud se bavíme o demokratické společnosti.

Moc soudní se tedy od ostatních mocí odlišuje a právě tím by měla vytvářet jakousi brzdu dalším dvěma mocím.¹² Určitou výjimku v tomto případě tvoří ústavní soud. V čl. 84 odst. 2 Ústavy ČR je uvedeno, že: “*Soudce Ústavního soudu jmenuje prezident republiky se souhlasem Senátu*“ a to tedy znamená, že Ústavní soud nespĺňuje podmínky institucionální nezávislosti na politické situaci v zemi, jelikož jeho obsazení je ovlivněno obsazením Senátu a osobou prezidenta republiky.

Princip dělby moci je základem každého demokratického státu. Tento princip spočívá na dvou zásadách. První zásadou je samostatnost a oddělenost všech tří oblastí. To znamená zejména jejich institucionální oddělenost a neslučitelnost výkonu činností v rukou jediné osoby. Druhou zásadou dělby moci je požadavek, aby každá z mocí působila vůči té druhé jako brzda a dosahovalo se tak vyváženosti jednotlivých mocí.

1.3.1 Nezávislost soudů na ostatních státních orgánech

Projevem nezávislosti je především to, že ve vztahu k soudům není žádný jiný státní orgán v postavení nadřízeném. Neexistence vztahů podřízenosti a nadřízenosti je pro soudní moc charakteristická a odlišuje ji např. od veřejné správy, kde také dochází k aplikaci právních norem, ale na rozdíl od soudnictví osobami, které nejsou nezávislé, nesesaditelné a nepřeložitelné.

Nezávislost soudců se projevuje také v úplné samostatnosti soudní soustavy, což znamená, že soudy jsou nezávislé na jiných státních orgánech.

Nepřichází tedy v úvahu, aby soudní rozhodnutí byla přezkoumávána, rušena či měněna jinými státními orgány.¹³

¹¹ FILIP, J. *Vybrané kapitoly ke studiu ústavního práva*. Brno: Masarykova univerzita v Brně 2004, s. 370

¹² SVÁČEK, J. *Nezávislost soudní moci*. Soudce, 2009, č. 11, s. 17

¹³ KLÍMA, K. a kol. *Komentář k Ústavě a listině*. Plzeň: vydavatelství a nakladatelství Aleš Čeněk, 2005, s.389

Při svém rozhodování je soudce vázán zákonem, popřípadě mezinárodními smlouvami. Povinností soudců je vykládat právní předpisy podle svého nejlepšího vědomí a svědomí. Pro české soudce tedy nejsou závazné rozhodnutí jiných soudů ani jejich dřívější rozhodnutí týkající se podobné věci. U nás jsou soudci vázáni pouze rozhodnutími Ústavního soudu. Soudce je dále vázán rozhodnutím příslušných orgánů o tom, že byl spáchán trestný čin, přestupek nebo jiný správní delikt, kdo jej spáchal a také rozhodnutím o osobním stavu. Rozhodnutím v blokovém řízení soudci vázáni nejsou.¹⁴

1.3.2 Vazby mezi mocí soudní, zákonodárnou a výkonnou

Moc zákonodárná přijímá zákony, jimiž se moc soudní řídí a podle nichž postupuje při ochraně práv. Normotvůrce tvorbou zákonů stanovuje, co má být a soudy prostřednictvím soudů, to poté převádějí do praxe. Mohlo by se tedy jevit, že Parlament je nadřazený soudům, které plní jeho pokyny, ale tak tomu není. Parlament publikací ztrácí nad zákonem svou moc, neboť soudy mají v rukou interpretaci zákona. Povaha práva dává soudci značný prostor, odhalit, co je skutečně napsáno v textu zákona. Tvrzení, že je soudce vázán zákonem, současně znamená, že je svobodný v tom, jak bude text zákona interpretovat. Pracovat s textem zákona svobodně, ale přitom nepochybně vždy tak, aby byl respektován, je jedním z prvků nezávislosti soudců.¹⁵

Moc výkonná rozhoduje o tom, kdo bude soudcem, kde bude tento soudce soudit, zda soudce postoupí na vyšší stupeň soudu, zda se stane předsedou či místopředsedou, kolik bude na jednotlivých soudech soudců a kolik pracovníků odborného aparátu a rovněž rozhoduje o finančním zajištění soudnictví, neboť sestavuje rozpočet. Personálních pravomocí má výkonná moc ve vztahu k soudcům několik.

Jmenování soudců je zcela v rukou moci výkonné, neboť soudci jsou jmenováni prezidentem republiky. Získá-li soudce určitou praxi, může usilovat o postoupení k vyššímu soudu a o tom bude rozhodovat ministr spravedlnosti a to bez možnosti odvolání. Se jmenováním soudních funkcionářů je to podobné, předsedy

¹⁴ SCHELLEOVÁ, I., SCHELLE, K. a kol. *Soudnictví (historie, současnost a perspektivy)*. Praha: nakladatelství EUROLEX BOHEMIA s.r.o., 2004, s. 485-486

¹⁵ ŠKROP, M. *Vázanost soudců a nezávislost justice*. In. BERÁNEK, S. *Česká justice – otázka správy a nezávislosti*, Praha: Transparency International, 2010, s. 203-204

a místopředsedy soudů jmenuje buď ministr spravedlnosti, nebo prezident republiky na časově omezené období.

Vzhledem k výše uvedenému by mohlo dojít k situaci, kdy se občan bude u soudu domáhat po státu náhrady škody způsobené nezákonným rozhodnutím. Stát bude zastupovat ministerstvo spravedlnosti a spor bude rozhodovat soudce, který je zároveň předsedou soudu, kterému bude končit funkční období a zároveň bude chtít znovu kandidovat na funkci předsedy soudu. O tom, jestli bude do funkce znovu jmenován, rozhodne ministr spravedlnosti, který ve sporu vystupuje jako protistrana občana domáhajícího se na státu náhrady škody. Můžeme tedy v tomto případě být přesvědčeni, že soudce bude rozhodovat zcela nezávisle a že na něj nemůže být vyvíjen nátlak? I když by výkonná moc tyto tlaky nevyužívala, tak i samotný fakt, že takovou možnost má, je znepokojující.

Na tento stav upozorňuje i Ústavní soud ve svých nálezech a uvádí, že již ze samotného výčtu jednotlivých oprávnění orgánů moci výkonné plyne podle názoru Ústavního soudu neúměrná možnost ingerence exekutivy do moci soudní. Výkonná moc, která má v poměru k moci soudní pouze vytvářet předpoklady materiální a organizační pro její řádné fungování, jimi získává instrumenty, které jsou způsobilé, byť i jen nepřímo, nezávislé rozhodování soudců ovlivňovat.

Tedy současný stav, kdy moc soudní sama nemá vlastní reprezentativní orgán a ústředním orgánem státní správy soudů je Ministerstvo spravedlnosti dostatečně nevyklučuje případné možnosti ovlivňování soudní moci mocí výkonnou. Zároveň však Ústavnímu soudu nepřísluší rozhodovat o tom, jak by měla být řešena otázka výkonu správy soudů, neboť to je úkolem moci zákonodárné. Při volbě modelu správy soudů by však měla být důsledně respektována separace státních mocí.¹⁶

¹⁶ viz Nález Ústavního soudu publikovaný pod. č. 349/2002 Sb., ze dne 18.6.2002, dostupné na <http://www.nalus.usoud.cz/>, citováno dne 15.2.2013

2. Všeobecný pohled na postavení soudců a přísedících

2.1 Postavení soudce

Soudce je osoba pověřená autoritativně rozhodovat ve sporných záležitostech, zejména právních. Soudce vstupuje do sporu dvou stran jako třetí a nezúčastněný, aby rozhodoval nestranně a spravedlivě. Soudce musí být nezávislý a nemůže rozhodovat o záležitostech, v nichž může mít nějaký osobní zájem. V moderních demokratických státech je soudce ústavní činitel, nositel soudcovské moci a představitel soudu. Je nezávislý na vládě a svým rozhodováním prosazuje státní moc. V České republice právní postavení soudců určuje Ústava a zákon o soudech a soudcích.

Funkce soudce je veřejnou funkcí a na soudce, se tedy podle § 89 odst. 9 trestního zákona, hledí jako na veřejného činitele. Funkce soudce je neslučitelná s jinými funkcemi ve veřejné správě a činnostmi s výjimkou správy vlastního majetku a činnosti vědecké, pedagogické, literární, publicistické a umělecké a činnosti v poradních orgánech ministerstva, vlády a v orgánech komor Parlamentu. Tyto činnosti může soudce vykonávat za předpokladu, že taková činnost nenarušuje důstojnost soudcovské funkce nebo neohrožuje důvěru v nezávislost a nestrannost soudnictví.¹⁷

2.1.1 Povinnosti soudce

Soudce je povinen svou funkci vykonávat svědomitě. Při výkonu funkce a v občanském životě je povinen zdržet se všeho, co by mohlo narušit důstojnost soudcovské funkce nebo mohlo ohrozit důvěru v nezávislé, nestranné a spravedlivé rozhodování soudů. Je také povinen chovat se tak, aby nezavdal příčinu ke snížení důvěry v soudnictví. Dále je soudce povinen odmítnout jakýkoli zásah, nátlak, vliv, přání nebo žádost, jejichž důsledkem by mohlo být ohrožení nezávislosti soudnictví.

¹⁷ viz § 85 zákona č. 6/2002 Sb., o soudech a soudcích v platném znění

V žádném případě se soudce nesmí při výkonu své funkce nechat ovlivnit zájmy politických stran, veřejným míněním a sdělovacími prostředky. Soudce musí vystupovat nezájatě a ke stranám nebo účastníkům řízení přistupovat bez ekonomických, sociálních, rasových, sexuálních, náboženských, etnických nebo jiných předsudků.¹⁸

Při svém rozhodování je soudce vázán zákonem popřípadě mezinárodními smlouvami. Soudci jsou povinni vykládat právní předpisy podle svého nejlepšího vědomí a svědomí. Rozhodovat jsou soudci povinni nestranně, spravedlivě a bez průtahů a pouze na základě skutečností zjištěných v souladu se zákonem. Soudce má rozhodovat na základě přesného a úplného zjištění skutkového stavu věci svobodně, podle svého přesvědčení a nesmějí na něho být uplatňovány vnější vlivy ze strany státních ani jiných orgánů, organizací nebo jednotlivých občanů, jakým způsobem má jednotlivou věc rozhodnout. Pro soudce v České republice tedy platí, že pro ně nejsou závazná rozhodnutí jiných soudů ani jejich dřívější rozhodnutí v podobné věci, nejsou pro ně závazná ani stanoviska nejvyššího soudu. U nás jsou soudci vázáni nálezy Ústavního soudu a rozhodnutími o tom, zda právní předpis je v rozporu s ústavou, zákonem či mezinárodní smlouvou, kterou je Česká republika vázána. Soudce je dále vázán rozhodnutím orgánů o tom, zda byl spáchán trestný čin, přestupek nebo jiný správní delikt, kdo jej spáchal, taktéž rozhodnutím o osobním stavu. Rozhodnutím v blokovém řízení však vázání nejsou.¹⁹

Soudce je povinen soustavným vzděláváním prohlubovat své odborné právní a další znalosti potřebné pro řádný výkon soudce. K tomu soudci vedle samostatného studia mohou využívat vzdělávací akce organizované justiční akademií, soudy nebo vysokými školami. V neposlední řadě je soudce povinen zachovávat mlčenlivost o všem, o čem se dozvěděl v souvislosti s výkonem své funkce. Toto platí i po zániku funkce soudce. Ledaže by této povinnosti byl z vážných důvodů zproštěn.

2.1.2 Odpovědnost soudce

Soudce lze pro činy spáchané při výkonu funkce soudce nebo v souvislosti s výkonem této funkce trestně stíhat nebo vzít do vazby jen se souhlasem prezidenta

¹⁸ ZAHRADNÍKOVÁ, R. *Organizace justičního systému*. Plzeň: vydavatelství a nakladatelství Aleš Čeněk s.r.o., 2007, s. 54-62

¹⁹ SCHELLEOVÁ, I., SCHELLE, K.. *Soudnictví (historie, současnost a perspektivy)*. Praha: nakladatelství EUROLEX BOHEMIA s.r.o., 2004, s. 485-486

republiky. Orgán, který zahájil proti soudci trestní stíhání, o tom musí vyrozumět ministerstvo spravedlnosti a předsedu příslušného soudu.

Podle zákona č. 82/1998 Sb., o odpovědnosti za škodu způsobenou při výkonu veřejné moci rozhodnutím nebo nesprávným úředním postupem v platném znění, stát mimo jiné odpovídá za škodu, která byla způsobena nesprávným nebo nezákonným rozhodnutím soudce²⁰. Odpovědnost podle tohoto zákona je absolutní odpovědností za škodu a nelze se jí tedy zprostit. Nahradil-li stát škodu, která byla způsobena nezákonným rozhodnutím nebo nesprávným úředním postupem, na nichž se podílel soudce, může požadovat regresní úhradu, ale pouze v tom případě, že vina soudce byla zjištěna v kárném nebo trestním řízení. Právo na regresní úhradu vznikne pouze tehdy, byla-li škoda způsobena zaviněným porušením povinnosti soudce.

Soudce je kárně odpovědný za kárné provinění, kterým podle § 87 zákona o soudech a soudcích v platném znění je zaviněné porušení povinnosti soudce, jakož i zaviněné chování nebo jednání, jímž soudce narušuje důstojnost soudcovské funkce nebo ohrožuje důvěru v nezávislé, nestranné, odborné a spravedlivé rozhodování soudů. Podle závažnosti lze za kárné provinění soudci podle § 88 zákona o soudech a soudcích v platném znění uložit některé z kárných provinění a to důtku, snížení platu až o 30% na dobu nejdéle 1 roku a při opětovném kárném provinění, jehož se soudce dopustil v době před zaházením kárného opatření, na dobu nejvíce 2 let, odvolání z funkce předsedy senátu nebo odvolání z funkce soudce.

Funkce soudce může zaniknout několika způsoby a to vzdáním se funkce, dnem právní moci rozhodnutí, kterým mu bylo uloženo kárné opatření odvolání z funkce soudce, dnem právní moci rozsudku, jímž byl soudce odsouzen za úmyslný trestný čin nebo odsouzen k nepodmíněnému trestu odnětí svobody za trestný čin spáchaný z nedbalosti, dnem kdy soudce pozbyl státní občanství České republiky, dnem právní moci rozhodnutí, kterým byl soudce zbaven nebo omezen způsobilosti k právním úkonům, dnem právní moci rozhodnutí, kterým byl soudce prohlášen za mrtvého, dnem právní moci rozhodnutí, kterým bylo zjištěno, že je soudce nezpůsobilý vykonávat soudcovskou funkci, uplynutím kalendářního roku, v němž soudce dosáhl věku 70 let.²¹

²⁰ viz § 5 zákona č. 82/1998 Sb., o odpovědnosti za škodu způsobenou při výkonu veřejné moci rozhodnutím nebo nesprávným úředním postupem v platném znění

²¹ viz § 94 zákona č. 6/2002 Sb., o soudech a soudcích v platném znění

2.2 Přisedící

Soudní přisedící tvoří tzv. laický prvek soudního rozhodování, se kterým výslovně počítá sama Ústava České republiky, když v čl. 94 odst. 2 uvádí, že: „*zákon může stanovit, ve kterých věcech a jakým způsobem se na rozhodování soudů podílejí vedle soudců i další občané.*“ Přisedící tak se soudci vykonávají rozhodovací činnost. Jelikož se přisedící mohou na rozhodování pouze podílet, nerozhodují samostatně, nemohou být samosoudci ani předsedy senátů. Není také možné vytvořit senát složený výhradně z přisedících. Přisedící se tedy na rozhodování podílejí pouze jako členové senátů.

Současná podoba institutu přisedících je upravena zákonem č. 6/2002 Sb., o soudech a soudcích v platném znění a zákonem č. 451/1991 Sb., kterým se stanoví některé další předpoklady pro výkon některých funkcí ve státních orgánech a organizacích České a Slovenské Federativní Republiky, České republiky a Slovenské republiky v platném znění.

2.2.1 Přisedící a jejich uplatnění při rozhodování soudu

Zákon o soudech a soudcích upravuje postavení přisedících, kteří vedle soudců vykonávají rozhodovací činnost okresního a krajského soudu.²² Přisedící se mohou na rozhodování jen podílet, to znamená, že nerozhodují samostatně a nemohou být samosoudci ani předsedy senátů. Přisedící se tak podílí na rozhodování pouze jako členové senátů okresních a krajských soudů.²³

S přisedícími se u soudního rozhodování můžeme setkat jak u soudů okresních, tak u soudů krajských a to jak v řízení civilním, tak v řízení trestním. V civilním procesu rozhoduje u okresních soudů senát složený ze soudce a dvou přisedících v pracovněprávních sporech a dalších případech stanoví-li tak zákon.²⁴

V trestním řízení rozhodují přisedící jak na úrovni okresních soudů²⁵, tak na úrovni krajských soudů, ale jen v první instanci.²⁶

²² viz § 30 odst. 2 a § 34 odst. 2 zákona č. 6/2002 Sb., o soudech a soudcích v platném znění

²³ viz § 31 odst. 3 a § 35 odst. 2 zákona č. 6/2002 Sb., o soudech a soudcích v platném znění

²⁴ viz § 36a zákona č. 99/1963 Sb., občanský soudní řád v platném znění

²⁵ Nerozhoduje-li samosoudce nebo sám předseda senátu – viz § 2 odst. 9 zákona č. 141/1961, trestní řád v platném znění

²⁶ ODEHNALOVÁ, J. *Laický prvek v soudním procesu a některé ústavněprávní aspekty*. Právní rozhledy, 2011, č. 14, s. 511

Složení senátů krajského soudu závisí na tom, v jaké instanci krajský soud ve věci rozhoduje, zda jako soud prvního stupně, nebo jako soud odvolací. Přisedící působí u krajského soudu pouze v těch případech, kdy rozhoduje jako soud prvního stupně v trestních věcech. V těchto případech rozhoduje senát složený z předsedy senátu (soudce profesionála) a dvou přisedících.

Okresní soudy rozhodují na rozdíl od krajských soudů obecně samosoudcem, v senátě pak jen tehdy, stanoví-li to procesní předpisy. Senáty okresního soudu se také skládají z předsedy senátu a dvou přisedících. Občanský soudní řád stanoví, že okresní soud rozhoduje v senátu pracovní spory a věci, o nichž to stanoví zákon.²⁷ V senátu rozhoduje okresní soud také o žalobě na obnovu řízení a o žalobě pro zmatečnost, bylo-li napadeno rozhodnutí, které bylo vydáno ve věcech uvedených v § 36a odst. 1 občanského soudního řádu v platném znění. Je-li okresní soud povolán rozhodovat v těchto věcech o odvolání nebo dovolání platí také, že rozhoduje v senátu s výjimkou odmítnutí odvolání nebo dovolání pro opožděnost.²⁸

2.2.3 Úhly pohledu na funkci přisedících

Na postavení přisedících lze hledět z více stran. Setkáváme se s argumentem legitimizujícího prvku v justici, neboli že přisedící soudní rozhodování demokratizují a justice se tak více otevírá prostému občanovi.²⁹ Lze tedy z obecného hlediska vymezit dvě hlavní funkce laického prvku.

První z nich je již zmíněná demokratizace soudního rozhodování. Pojem demokratizace si můžeme v tomto případě představit jako účast lidu na soudním rozhodování, to že přisedící zastávají určitou kontrolní funkci ve vztahu k soudcům.

Druhou funkcí je pak laicizace soudnictví, tedy jakási snaha o konfrontaci právního a běžného pohledu na řešení věci. To se může projevit například v tom, že zatímco soudce je spíše vázán právním pohledem na věc, přisedící jsou při svém rozhodování ovlivněni určitými životními hodnotami a zkušenostmi.³⁰

²⁷ viz § 36 a) odst. 1 zákona č. 99/1963 Sb., občanský soudní řád v platném znění

²⁸ DRÁPAL, J., BUREŠ, L. *Občanský soudní řád I, II, Komentář, 1.vydání*. Praha: nakladatelství C.H.Beck, 2009, s. 214

²⁹ ODEHNALOVÁ, J. *Laický prvek v soudním procesu a některé ústavněprávní aspekty*. Právní rozhledy 2011, č. 14, s. 510

³⁰ PROUZA, D., HÁJEK, M. *Laický prvek při soudním rozhodování v trestních věcech aneb přisedící ano či ne?* Trestněprávní revue, 2010, č. 7, s. 209

Druhým úhlem pohledu je fakt, že se stále častěji setkáváme s otázkou, zda přisedící mají v demokratickém státě ještě stále své místo.

Ačkoli v senátě složeném ze dvou přisedících a jednoho soudce profesionála může dojít k situaci, že dva laičtí přisedící při rozhodování soudce přehlasují, nejsou na přisedící kladeny žádné požadavky na odborné vzdělání. Stát se přisedícím znamená splnit kritéria stanovená v zákoně o soudech a soudcích.³¹ Je také otázkou, do jaké míry je zajištěna nezávislost přisedících pokud zmíníme např. jejich finanční ohodnocení, které je ve značném nepoměru k finančnímu ohodnocení soudců,³² nebo to, že přisedící může být na návrh předsedy soudu ze své funkce odvolán zastupitelstvem, které ho zvolilo,³³ přičemž u soudců platí neodvolatelnost zaručená čl. 82 odst. 2 Ústavy³⁴ a jako další příklad lze uvést přidělování přisedících do jednotlivých senátů a k jednotlivým případům, kdy v mnoha případech lze hovořit o porušování práva na zákonného soudce.

Za tento nevyhovující stav z velké části může nevyhovující právní úprava postavení přisedících, která neřeší způsob výběru osob na místo přisedících, stanoví věkovou neomezenost, neodpovídající finanční ohodnocení, požaduje souhlas zaměstnavatele s výkonem funkce přisedícího, neprůhlednost dosazování přisedících k jednotlivým případům a za takovýchto předpokladů zároveň umožňuje přehlasování soudce přisedícími. V tom všem výše uvedeném lze spatřovat rozpor s právem na spravedlivý proces.³⁵

³¹ viz § 60 zákona č. 6/2002 Sb., o soudech a soudcích v platném znění – dle tohoto ustanovení postačí k výkonu funkce přisedícího státní občanství, způsobilost k právním úkonům, bezúhonnost, jeho zkušenosti a morální vlastnosti dávají záruku, že bude svoji funkci řádně zastávat, věk min. 30 let, složení slibu do rukou předsedy soudu

³² viz Vyhláška ministerstva spravedlnosti č. 44/1992 Sb., o náhradách za vykonávání funkce přisedícího – podle které je výše náhrady ušlého výdělku omezena maximálně na 80 Kč za hodinu a zároveň celková denní náhrada nesmí překročit 680 Kč denně, ten kdo nemůže prokázat výši svého výdělku, tomu se náhrada snižuje na pouhých 28 Kč za hodinu s horním limitem 238 Kč denně, dále jsou přisedícím hrazeny hotové výdaje, které jim vzniknou v souvislosti s jejich funkcí, paušální náhrada činí 150 Kč za den

³³ viz § 97 zákona č.6/2002 Sb., o soudech a soudcích v platném znění – který stanoví, že přisedící může být ze své funkce odvolán, jestliže závažným způsobem porušil povinnosti přisedícího, přestal splňovat předpoklady pro výkon této funkce anebo jeho zdravotní stav mu nedovoluje řádně vykonávat povinnosti přisedícího

³⁴ čl. 82 odst. 2 zákona č. 1/1993 Sb., Ústava ČR v platném znění: „*Soudce nelze proti jeho vůli odvolat nebo přeložit k jinému soudu, výjimky vyplývající zejména z kárné odpovědnosti stanoví zákon*“

³⁵ ODEHNALOVÁ, J. *Laický prvek v soudním procesu a některé ústavněprávní aspekty*. Právní rozhledy, 2011, č. 14, s. 519

3. Soudci

Činnost soudnictví stejně jako každého státního orgánu musí být zajišťována fyzickými osobami, které jsou v pracovním poměru ke státu. I v případě soudnictví mají zvláštní postavení osoby, jejichž prostřednictvím vykonává soud svou pravomoc. Tyto osoby jsou označovány za soudce. Soudce lze přirovnat k úředním osobám, které působí u jiných státních orgánů, současně se však od nich také výrazně liší. Společné mají zejména to, že vystupují jménem státu a že jejich činnost je zaměřena k plnění funkce toho či onoho státního orgánu. Rozdíl je v tom, že soudci se od úředních osob působících u jiných státních orgánů liší obdobným způsobem, jakým se liší soudy od správních orgánů a to tím, že jsou nezávislí.

Soud a soudce není možné zaměňovat. Procesním subjektem je soud, státním orgánem, nadaným určitou pravomocí je také soud a ne soudce. Organizační jednotkou v rámci státního mechanismu není soudce, ale opět soud. Jméno soudce je však nerozlučně spojeno s rozhodnutím, které vydal. Soudcův podpis pod rozhodnutím je i jeho přihlášením k závěrům a myšlenkám, které rozhodnutí obsahuje.³⁶

3.1 Proces vzniku funkce soudce

Proces ustanovování soudcem lze rozdělit do několika na sebe navazujících etap. Nejprve je kandidát na tuto funkci, nebo-li osoba, která vykonala tříletou praxi justičního čekatele a úspěšně složila odbornou justiční zkoušku, navržena ministrem spravedlnosti vládě k projednání a rozhodnutí, zda vláda kandidáta navrhne prezidentu republiky ke jmenování soudcem. Lze si povšimnout, že na jmenování představitelů moci soudní se podílejí dva vrcholné orgány moci výkonné. Poté, co vláda vysloví souhlas s kandidáty navrženými ministrem spravedlnosti, usnesením rozhodne o navržení těchto kandidátů ke jmenování prezidentu republiky. Rozhodnutí prezidenta, jímž jmenuje soudce je pravomocí kontrasignovanou, to znamená, že k platnosti takového rozhodnutí je podle Ústavy požadován

³⁶ ZOULÍK, F. *Soudy a soudnictví*. Praha: nakladatelství C.H.Beck, 1995, s. 40-41

spolupodpis předsedy vlády nebo jím pověřeného člena vlády, jde o rozhodnutí, za které nese odpovědnost vláda jako celek, nikoliv prezident³⁷.

Je tedy zřejmé, že proces výběru vhodných kandidátů do funkce soudce je soustředěn nejprve do fáze, kdy kandidáty na jmenování z řad justičních čekatelů, kteří splnili předepsané podmínky, vybírá ministr spravedlnosti, a dále do fáze výběru z navržených kandidátů, které provádí vláda³⁸. Završením procesu je jmenování prezidentem republiky, které má víceméně ceremoniální charakter, při kterém soudci skládají do rukou prezidenta tento slib: „*Slibuji na svou čest a svědomí, že se budu řídit právním řádem České republiky, že jej budu vykládat podle svého nejlepšího vědomí a svědomí a že v souladu s ním budu rozhodovat nezávisle, nestranně a spravedlivě.*“³⁹

3.2 Zákoné předpoklady pro výkon funkce soudce

Předpoklady pro výkon funkce soudce jsou obsaženy v zákoně č. 6/2002 Sb., o soudech a soudcích v platném znění. V hlavě druhé tohoto zákona, která je nazvána „Soudci a přísedící“, jsou v § 60 obsaženy tyto požadavky pro ustanovení soudcem:

- a) státní občanství České republiky
- b) způsobilost k právním úkonům
- c) bezúhonnost
- d) zkušenosti a morální vlastnosti dávající záruku, že bude funkci řádně zastávat
- e) věk nejméně 30 let v den ustanovení
- f) souhlas s ustanovením za soudce a s přidělením k určitému soudu
- g) vysokoškolské vzdělání získané řádným ukončením studia v magisterském studijním programu v oblasti práva na vysoké škole v České republice
- h) složení odborné justiční zkoušky

³⁷ viz čl. 63 odst. 4 zákona č. 1/1993 Sb., Ústava ČR v platném znění

³⁸ KLÍMA, K. a kol. *Komentář k Ústavě a listině*. Plzeň: vydavatelství a nakladatelství Aleš Čeněk, 2005, s. 482-483

³⁹ viz § 62 odst. 1 zákona č. 6/2002 Sb., o soudech a soudcích v platném znění

Všechny předpoklady stanovené v § 60 zákona č. 6/2002 Sb., o soudech a soudcích musí být splněny současně a jejich splnění musí být prokázáno, nebo jejich splnění musí být objektivně rozhodnuto před zahájením prvního úkonu ustanovování do funkce soudce. Ze stanovených předpokladů nelze činit žádné výjimky. Splňování předpokladů musí trvat po celou dobu zastávání funkce a dojde-li k situaci, že soudce pozbude některý ze zákonných předpokladů, má to za následek buď zánik funkce přímo ze zákona, nebo je k zániku funkce nezbytné učinit příslušné úkony.

3.2.1 Státní občanství

Státní občanství České republiky je upraveno v zákoně č. 40/1993 Sb., o nabývání a pozbývání státního občanství České republiky v platném znění. Dojde-li v průběhu výkonu funkce soudce k zániku státního občanství některým ze způsobů, které jsou uvedeny v tomto zákoně⁴⁰ s výjimkou těch případů, kdy k nabytí cizího státního občanství dochází v souvislosti s uzavřením manželství nebo narozením dítěte, má to za následek zánik funkce soudce ex lege § 94 písm.g) zákona o soudech a soudcích v platném znění.⁴¹ U osob, které mají vedle státního občanství České republiky také občanství jiného státu, tedy jedná se o osoby s dvojitým státním občanstvím, je zákonem stanovená podmínka splněna, neboť nelze z dikce zákona dovodit, že musí jít o výlučnou existenci občanství České republiky.

3.2.2 Způsobilost k právním úkonům

Jelikož je v § 94 odst. f) stanoveno, že: „*Funkce soudce zaniká dnem právní moci rozhodnutí, kterým byl soudce zbaven způsobilosti k právním úkonům nebo kterým byla jeho způsobilost k právním úkonům omezena*“ jde tedy o požadavek plné způsobilosti k právním úkonům. Způsobilost k právním úkonům je třeba posuzovat podle obecné úpravy, která je obsažena v Občanském zákoníku.⁴² Plné způsobilosti k právním úkonům nabývá občan dovršením 18. Roku věku.

⁴⁰ tj. podle § 16 zákona č. 40/1993 Sb., prohlášením nebo podle § 17 nabytím cizího státního občanství

⁴¹ „*Funkce soudce zaniká dnem, kdy soudce pozbyl státní občanství České republiky*“

⁴² viz § 8 zákona č. 40/1964 Sb., občanský zákoník v platném znění

Občanský zákoník připouští nabytí způsobilosti k právním i před touto věkovou hranicí.⁴³ Tyto eventualy nabytí způsobilosti k právním úkonům nejsou pro účel splnění této podmínky zákona o soudech a soudcích rozhodné a to s ohledem na minimální věkovou hranici umožňující jmenování do funkce soudce. Podmínka plné způsobilosti k právním úkonům musí být splněna po celou dobu výkonu funkce soudce. Pozbude-li tedy soudce zcela způsobilost k právním úkonům, nebo bude jeho způsobilost omezena, má to vždy za následek zánik funkce soudce. Míra případného omezení způsobilosti k právním úkonům není v tomto případě rozhodující a k zániku funkce vždy vede jakékoliv omezení. Ztráta způsobilosti k právním úkonům nebo její omezení nemůže nastat žádným jiným způsobem než pouze v důsledku pravomocného rozhodnutí soudu.

3.2.3 Bezúhonnost

Podle § 60 odst. 2 zákona o soudech a soudcích podmínku bezúhonnosti nesplňuje ten, kdo: *„byl pravomocně odsouzen za trestný čin, jestliže se na něj podle zvláštního právního předpisu nebo rozhodnutí prezidenta republiky nehledí, jako by odsouzen nebyl.“* V této souvislosti jde o bezúhonnost v trestně právním smyslu a rozhodující pro posouzení bezúhonnosti je pouze okolnost, zda došlo k pravomocnému odsouzení za jakýkoli trestný čin, bez ohledu na to, jaký trest, nebo v jaké výši, byl za trestný čin uložen, nebo zda šlo o trestný čin spáchaný úmyslně či z nedbalosti. Okolnost, zda osoba ucházející se o funkci soudce, nebo tuto funkci vykonávající byla odsouzena za trestný čin a zda se na ní hledí jako na osobu odsouzenou či nikoli, se zjišťuje z výpisu z trestního rejstříku. Nesplňuje-li konkrétní osoba podmínku bezúhonnosti, nelze ji do funkce soudce jmenovat.

3.2.4 Zkušenosti a morální vlastnosti dávající záruku řádného zastávání funkce

Posuzování tohoto požadavku je obtížné, ale neboť jde o jeden ze zákonných předpokladů výkonu funkce soudce, je třeba se s touto otázkou vyrovnat. Postupně tedy bylo přistoupeno k realizaci psychologicko-diagnostických vyšetření všech uchazečů o výkon funkce soudce.

⁴³ viz § 8 odst. 2 zákona č. 40/1964 Sb., občanský zákoník v platném znění

Tento způsob je tedy určitým prostředkem k posouzení, zda uchazeč o funkci soudce tuto zákonem stanovenou podmínku splňuje či nikoliv. Vyšetření je zaměřeno na zjištění základních předpokladů uchazeče pro budoucí výkon náročné funkce soudce. Případné negativní hodnocení uchazeče také proto nevypovídá nic o možnostech jeho uplatnění v jiných profesích, včetně těch právnických.⁴⁴

Uchazeče o výkon funkce justičního čekatele přijímá do přípravné služby příslušný předseda krajského soudu. Přihlíží přitom nejen k výsledkům předchozích etap výběrového řízení, ale také k vyjádření zástupce Justiční akademie při přijímacím pohovoru. Rozhodnutí předsedy krajského soudu o přijetí nebo nepřijetí uchazeče do přípravné služby justičního čekatele je konečným rozhodnutím proti kterému nelze podat opravný prostředek (srov. § 8 odst. 1 vyhlášky č. 303/2002 Sb.). Psychologické vyšetření je tedy vedle písemného testu a přijímacího pohovoru pouze z jednou etap výběrového řízení, jejímž výsledkem je doporučení nebo nedoporučení uchazeče pro výkon funkce soudce. Odborné psychologické pracoviště, tedy nerozhoduje o přijetí či nepřijetí uchazeče do přípravné služby, takové rozhodnutí je v plné kompetenci předsedy krajského soudu. Ani v případě, kdy nepřijatý uchazeč neuspěl pouze ve fázi psychologického vyšetření, nelze hovořit o tom, že o nepřijetí uchazeče rozhodl psycholog, neboť i v takovém případě je jen na předsedovi krajského soudu, jakou měrou při svém rozhodování o přijetí či nepřijetí uchazeče do přípravné služby přihlédne k výsledku jeho vyšetření, a to při zvážení konkrétních výhrad k osobě uchazeče a výsledků ostatních etap výběrového řízení.⁴⁵

3.2.5 Požadovaný věk

Do 30.6.2003 byla původně věková hranice stanovena na 25 let, s účinností od 1.7.2003 byla zákonem č. 192/2003 Sb. věková hranice zvýšena na 30 let.

Tohoto věku musí být u uchazeče o funkci soudce dosaženo nejpozději v den jeho jmenování do funkce.⁴⁶

⁴⁴ KOCOUREK, J., ZÁRUBA, J. *Zákon o soudech a soudcích, Zákon o státním zastupitelství. Komentář. 2., doplněné a přepracované vydání.* Praha: nakladatelství C.H.Beck, 2004, s. 225-228

⁴⁵ DOLEŽÍLEK, J. *Rozhoduje o přijetí uchazeče do přípravné služby psycholog?* Dostupné na www.jacz.cz, internetové stránky justiční akademie, citováno dne 12.2.2013

⁴⁶ viz čl. I zákona č. 192/2003 Sb., kterým se mění zákon č. 6/2002 Sb., o soudech, soudcích, přísedících a státní správě soudů a o změně některých dalších zákonů, ve znění

V souvislosti s touto novelou, kterou byl změněn zákon o soudech a soudcích vznikl konflikt, který byl vyvolán odmítnutím prezidenta republiky jmenovat některé justiční čekatele do funkce soudce, konkrétně prezident odmítl jmenovat 32 z navržených 55 kandidátů z důvodu nedosažení věku třiceti let, ačkoli podle přechodných ustanovení novely č. 192/2003 Sb. se požadavek věku třiceti let neměl vztahovat na justiční čekatele, jejichž pracovní poměr v této funkci trval ke dni účinnosti tohoto zákona⁴⁷. Následně se rozvinula diskuse, ve které bylo zásadní zodpovězení dvou otázek. První diskutovanou otázkou bylo, zda je prezident republiky po splnění podmínek stanovených zákonem povinen justiční čekatele jmenovat a druhou otázkou bylo, zda justičním čekatelům vzniká veřejné subjektivní právo na jmenování.⁴⁸

Někteří z nejmenovaných justičních čekatelů vyjádřili svou nespokojenost s nejmenováním podáním správní žaloby k Městskému soudu v Praze, jiní se rozhodli podat proti jednání prezidenta ústavní stížnost. Ústavní stížnosti byly Ústavním soudem odmítány. Pokud jde o správní žaloby, mohla bych zmínit kauzu Langer, ve které justiční čekatel JUDr. Petr Langer, byl usnesením vlády České republiky schválen a navržen prezidentu republiky na jmenování soudcem, prezident však jmenoval jen některé z navržených kandidátů a ty, kteří nedosáhli věku 30 let, nejmenoval. Petr Langer byl znovu usnesením vlády navržen na jmenování soudcem, avšak prezident žádné rozhodnutí ve věci jmenování nevydal.⁴⁹ Nejmenovaný justiční čekatel Langer tedy podal k Městskému soudu v Praze žalobu proti nečinnosti prezidenta, ten po projednání věci dospěl k závěru, že akt, jímž prezident republiky jmenuje soudce, není rozhodnutím o veřejném subjektivním právu justičního čekatele, vzhledem k tomu, že i po splnění všech podmínek ke jmenování nemusí dojít, neboť žádný zákon nezakládá právo domáhat

pozdějších předpisů, zákon č. 283/1993 Sb., o státním zastupitelství, ve znění pozdějších předpisů, a některé další zákony

⁴⁷ viz část čl. X zákona č. 192/2003 Sb., kterým se mění zákon č. 6/2002 Sb., o soudech, soudcích, přísedících a státní správě soudů a o změně některých dalších zákonů, ve znění pozdějších předpisů, zákon č. 283/1993 Sb., o státním zastupitelství, ve znění pozdějších předpisů, a některé další zákony

⁴⁸ SLÁDEČEK, V., MIKULE, V., SYLLOVÁ, J. *Ústava České republiky, komentář*. Praha: nakladatelství C.H.Beck, 2007, s. 463

⁴⁹ LISSE, L. *Soudní přezkum prezidenta republiky*. Dostupné na <http://www.ustavprava.cz/cz/sekce/casopis-pravo-2010-2-soudni-prezkum-aktu-prezidenta-republiky-150/>, citováno dne 20.2.2013

se jmenování soudcem, a není tedy dána pravomoc soudů ve správním soudnictví k přezkoumání takového úkonu a žalobu tedy odmítl.⁵⁰

Dále se věci na základě kasační stížnosti začal zabývat Nejvyšší správní soud, který dospěl k závěru, že kasační stížnost je důvodná a odmítnutí žaloby Městským soudem v Praze bylo nezákonné, jelikož věc spadala do pravomoci soudů ve správním soudnictví a to z toho důvodu, že stěžovatel si uvědomoval, že na jmenování soudce není právní nárok, namítal však, že rozhodnutím prezidenta republiky byl zkrácen na svých veřejných subjektivních právech a to zejména na právu nebýt diskriminován, na právu na rovné podmínky přístupu k voleným a jiným veřejným funkcím, na právu rozhodnutí věci bez zbytečných průtahů a na právu legitimního očekávání.

Z rozhodnutí Nejvyššího správního soudu tedy vyplývá, že ačkoli je prezident republiky součástí moci výkonné, je přesto nutné odlišit ty pravomoci prezidenta, které mají povahu správních úkonů a odpovídají postavení prezidenta jako „správního úřadu“ sui generis, od pravomocí, které mají povahu a realizují se ve formě ústavních aktů a odpovídají postavení prezidenta jako „ústavního činitele.“ Podle názoru Nejvyššího správního soudu v případě pravomoci jmenovat soudce, jde o pravomoc, jejíž realizace má povahu i formu správního úkonu. Realizací této své pravomoci prezident zasahuje do veřejných subjektivních práv justičních čekatelů. Dále ve svém rozhodnutí Nejvyšší správní soud souhlasil se závěrem Městského soudu v Praze, že zákon o soudech a soudcích, ani jiný zákon, nezakládá justičnímu čekateli právo být prezidentem republiky jmenován soudcem. Platí však, že důvodem pro to, aby prezident navrženého kandidáta na funkci soudce nejmenoval, může být jen nesplnění zákonných předpokladů, neboť výkon pravomocí orgánů veřejné moci musí být co do mezí, tak i do způsobů, v souladu se zákony. Prezident tak nemusí do funkce soudce jmenovat kandidáta, který podle jeho názoru nesplňuje podmínku zkušeností a morálních vlastností, které by dávaly záruku, že bude svoji funkci řádně zastávat.

Stěžovatel namítal, že byl postupem žalovaného zkrácen na svých veřejných subjektivních právech (nebýt diskriminován, právo na rovné podmínky přístupu k voleným a jiným veřejným funkcím, právo na projednání věci bez zbytečných průtahů, to vše spojené s legitimním očekáváním). Vzhledem k povaze a významu

⁵⁰ viz Usnesení Městského soudu v Praze čj. 5 Ca 148/2005-9 ze dne 16.6.2005

těchto práv vyslovil Nejvyšší správní soud názor, že soudní ochrana před jejich porušením není nikterak omezena tím, že na jmenování soudcem není právní nárok. Ve správním soudnictví nejde o přezkoumání ústavní pravomoci prezidenta republiky jmenovat soudce, ale jde o přezkoumání naplnění zákonných limitů, které jsou pro výkon funkce soudce dány. Nejvyšší správní soud tak rozsudek Městského soudu v Praze zrušil a věc mu vrátil.

Městský soud v Praze ve věci znovu rozhodl a rozsudkem ze dne 15.6.2007, když shledal nečinnost prezidenta republiky za nezákonnou a uložil mu ve lhůtě 6 měsíců od právní moci rozsudku rozhodnout. Jelikož se jedná o správní akt, musí prezident kandidáta buď jmenovat, nebo jeho jmenování s uvedením důvodů odmítnout.⁵¹

Prezident Václav Klaus na tento rozsudek Městského soudu v Praze reagoval podáním kasační stížnosti k Nejvyššímu správnímu soudu a své počínání zdůvodnil takto: *“Oba správní soudy překročily svoji příslušnost a závažným způsobem zasáhly do mých prezidentských kompetencí. Podle Ústavy jmenování soudců prezidentem republiky nemohou přezkoumávat orgány soudní moci. Ke jmenování nedochází na žádost dotyčného, na jmenování není žádný nárok, a jmenovacímu aktu nepředchází žádné řízení. Pokud jde o procesní stránku jmenování, platí zde jediné procesní úprava obsažená v samotné Ústavě. Jako každá ze složek systému dělby moci má i soudní moc své vymezené pravomoci, mezi něž ale nepatří možnost rozhodovat o příchodu nových soudců do justice.”*⁵²

V tisku a ve sdělovacích prostředcích bylo zdůrazňováno, že celá kauza má zásadní význam pro ústavní pořádek České republiky a pro rovnováhu mezi třemi mocemi ve státě. Protichůdný postoj, než který k věci zaujal Nejvyšší správní soud, bylo tvrzení, že Nejvyšší správní soud využil tuto kauzu k pokusu popřít Ústavou zakotvené rozdělení a vyvážení moci mezi exekutivou, legislativou a justici a vydobýt si na tomto precedentu podíl na moci svěřené exekutivě – tj. prezidentovi a vládě. Rozhodnutí nejvyššího soudu bylo příznivci prezidentova postoje chápáno jako snaha podřídit správnímu řízení jmenovací pravomoci, které Ústava jednoznačně svěřuje prezidentovi a vládě, a vydobýt si tak poslední slovo v těchto rozhodnutích. Na základě Ústavy má prezident pravomoc rozhodnout o jmenování,

⁵¹ viz Rozsudek Městského soudu v Praze sp. zn. 5 Ca 127/2006-122 ze dne 15.6.2007

⁵² KLAUS, V. *Prezident podal kasační stížnost*. Dostupné na <http://www.klaus.cz/clanky/143>, citováno dne 20.2. 2013

avšak Ústava ani jiný zákon mu neumožňují, aby vydal rozhodnutí o nejmenování, jak to po něm požaduje rozsudek Městského soudu v Praze.⁵³

Prezident republiky proti rozhodnutí Městského soudu v Praze, kterým mu bylo uloženo, aby ve věci justičního čekatele rozhodl, podal k Nejvyššímu správnímu soudu kasační stížnost, kterou však soud zamítl a odkázal na své dřívější rozhodnutí ve věci.

Vzhledem k tomu, že prezident republiky nerozhodl s uvedením důvodů takového rozhodnutí o návrhu na jmenování JUDr. Petra Langera soudcem, i když mu uložil tak učinit ve lhůtě šesti měsíců Městský soud v Praze svým rozsudkem ze dne 15. června 2007, čj. 5 Ca 127/2006, který nabyl právní moci 17. července 2007 a který byl po zamítnuté kasační stížnosti prezidenta republiky shledán zákonným a správným rozsudkem Nejvyššího správního soudu ze dne 21. Května 2008 čj. 4 Ans 9/2007. Počinání prezidenta republiky je považováno za hrubé znevážení autority soudní moci ve státě, hrubé zpochybnění ochrany základních práv a svobod soudní moci a je tedy jedním z důvodů, pro který Senát dne 4.3.2013 odhlasoval podání ústavní žaloby na prezidenta republiky.⁵⁴

Pokud bych k této kauze měla zaujmout svůj názor, nepřiklonila bych se bezmezně ani k jedné straně sporu. Na jednu stranu lze chápat rozhořčení prezidenta republiky, který tuto kauzu vnímal jako zásah do svých pravomocí, které jsou mu dány Ústavou, na druhou stranu, po této mediálně velmi diskutované kauze prezident několikrát jmenoval soudce mladší třiceti let a tato jeho vzpoura v tomto případě by se mohla jevit jako jakési jeho aktuální náladové rozpoložení. Pokud prezident republiky zaujal nějaký postoj, buď si za ním měl stát i do budoucna, nebo uznat, že věc chybně zhodnotil a veřejným vystoupením věc uvést na pravou míru.

Popravdě také chápu nejmenované justiční čekatele, kteří si prošli několikaletou přípravou, složili nelehké justiční zkoušky, prošli si psychologicko-diagnostickými testy a poté, co v tom všem uspěli a byli navrženi na jmenování soudci, nestáli ani za to, aby jejich nejmenování bylo jakkoli písemně zdůvodněno. Pokud si představím, že bych byla jedním z nejmenovaných justičních čekatelů, určitě bych

⁵³ WEIGL, J. *O co jde v kauze justičního čekatele*. Dostupné na <http://www.klaus.cz/clanky/497>, citováno dne 21.2.2013

⁵⁴ viz příloha k usnesení Senátu č.103 (ústavní žaloba proti prezidentu republiky) ze dne 4.3.2012, dostupné na <http://www.senat.cz/>, citováno dne 12.3.2013

stála o to, aby se mi dostalo vyjádření, kterému zákonnému požadavku pro jmenování soudcem jsem nevyhověla.

3.2.6 Souhlas se svým ustanovením do funkce

Uchazeč o funkci soudce musí před svým jmenováním do funkce udělit souhlas se jmenováním, poté je tato podmínka splněna. Forma, v jaké má být předchozí souhlas se jmenováním udělen, není zákonem stanovena.

Aby se však předešlo následným komplikacím spojeným s neplatností jmenování soudce a s jeho přidělením k určitému soudu a aby zde byla možnost kdykoli objektivně posoudit, zda tato podmínka byla splněna či nikoli, je třeba požadovat předchozí souhlas v písemné formě. Je však třeba zmínit, že ústní nebo konkludentní souhlas by v rozporu se zákonem nebyl. Pro splnění tohoto požadavku zákon požaduje, aby šlo o projev vůle, z jehož obsahu lze dovodit, že uchazeč skutečně souhlas vyslovil. Není-li tato podmínka splněna, ke jmenování do funkce nemůže dojít. Dojde-li i přesto, že souhlas nebyl udělen, ke jmenování do funkce soudce, je třeba považovat to za neplatný úkon pro rozpor se zákonem.⁵⁵

3.2.7 Vysokoškolské vzdělání v oboru právo

Jednou z hlavních podmínek je řádné ukončení magisterského studijního programu v oboru právo, to tedy znamená vystudování právnické fakulty v ČR a získání diplomu. Požadavek vysokoškolského vzdělání je důležitý pro zajištění odbornosti soudnictví.

3.2.8 Složení odborné justiční zkoušky

Příprava justičního čekatele na výkon funkce soudce trvá 36 měsíců. Poté se provádí justiční zkouška před komisí, která je jmenována ministrem spravedlnosti. Předpoklad složení odborné justiční zkoušky splňují i ti, kteří vykonali advokátní

⁵⁵ KOCOUREK, J., ZÁRUBA, J. *Zákon o soudech a soudcích, Zákon o státním zastupitelství. Komentář. 2., doplněné a přepracované vydání.* Praha: nakladatelství C.H.Beck, 2004, s. 229-230

zkoušku, závěrečné zkoušky právních čekatelů, notářskou zkoušku nebo exekutorskou zkoušku.⁵⁶

3.3 Soudci Ústavního soudu

Soudce Ústavního soudu jmenuje prezident republiky⁵⁷, a to po předchozím souhlasu Senátu. Je zde tedy patrná odlišnost od jmenování soudců obecných soudů. Ke jmenování soudců Ústavního soudu prezidentem republiky není zapotřebí kontrasignace předsedou vlády. Zákon o Ústavním soudu uvádí, že si prezident republiky vyžádá souhlas Senátu se jmenováním soudce⁵⁸. Závažným je pravidlo, podle kterého platí, že není-li dán souhlas Senátu do 60 dnů poté, kdy si jej prezident republiky vyžádal, jen proto, že Senát v uvedené lhůtě o této věci nehlasoval, platí, že ke jmenování soudce Senát souhlas dal.⁵⁹

To, že Senát osobu navrženou na soudce Ústavního soudu schválí, neznamená, že by ji prezident musel jmenovat. Jmenovací akt je projevem volné úvahy prezidenta republiky, mohlo by tedy také dojít k tomu, že by prezident republiky osobu do funkce nejmenoval, např. proto, že se v období od předložení návrhu Senátu do jeho schválení dozvěděl o navržené osobě něco závažného.

Způsob výběru vhodných osob pro výkon funkce soudce Ústavního soudu Ústava neupravuje a nedává ani zmocnění k úpravě tohoto způsobu obyčejným zákonem tedy ani zákon o Ústavním soudu toto neupravuje. Při výběru soudců Ústavního soudu se zcela nelze vyhnout politickým vlivům a tlakům. Prezident republiky je sice při výběru kandidátů relativně nezávislý, nicméně přítomnost jistého politického kalkulu při udílení souhlasu Senátem je přinejmenším možná.

Kandidát, resp. uchazeč o funkci soudce Ústavního soudu musí splňovat trochu odlišné požadavky než soudce obecných soudů. Mezi tyto předpoklady výkonu funkce patří bezúhonnost, volitelnost do Senátu, což znamená občanství České republiky, aktivní volební právo a dosažení věku 40 let, dále samozřejmě vysokoškolské právnické vzdělání a desetiletou právnickou praxi.

⁵⁶ ANDRLOVÁ, I. *Postavení soudce v ústavním systému ČR*. Plzeň: Západočeská Univerzita, Fakulta právnická, 2010, Diplomová práce

⁵⁷ viz čl. 62 písm. e) zákona č. 1/1993 Sb., Ústava ČR v platném znění

⁵⁸ viz § 6 odst. 1 zákona č. 182/1993 Sb., o soudech a soudcích v platném znění

⁵⁹ viz § 6 odst. 2 zákona č. 182/1993 Sb., o soudech a soudcích v platném znění

3.3.1 Funkce a smysl ústavního soudnictví

Ústavní soud je zvláštním orgánem soudního typu, příslušným k posuzování otázek ústavnosti. Tato činnost nepatří do kompetence jiného orgánu.

Specializovanost Ústavního soudu tkví v tom, že se zabývá pouze ústavností. Předmět svého přezkumu definuje tak, že jeho úkolem není zabývat se porušením běžných práv, ale pouze takovým porušením práv fyzických nebo právnických osob, které současně znamenají porušení základních práv nebo svobod garantovaných ústavním pořádkem.

Ústavní soud sám sebe ve svých rozhodnutích⁶⁰ vymezuje vůči ostatním soudům tak, že není běžnou třetí instancí a vyděluje se tak ze soustavy obecných soudů. Nelze však tvrdit, že Ústavní soud není součástí soudní soustavy ČR, je však jediným představitelem Ústavního soudnictví.

Velmi významný je vztah Ústavního soudu k moci zákonodárné, neboť na návrh může rozhodnout o zrušení zákonů a jiných právních předpisů a to v případě jejich rozporu s ústavním pořádkem. Vztah Ústavního soudu k moci výkonné je charakteristický tím, že Ústavní soud má pravomoc rušit její akt, kterým může být např. vyhláška ministerstva, nařízení vlády, či akt individuální povahy. Dále také skutečností, že vláda, prezident, ministr vnitra, zastupitelstvo obce mohou iniciovat řízení před Ústavním soudem.

Nejčastějším je nejspíše vztah Ústavního soudu k soudům obecným, kdy na základě ústavních stížností přezkoumává jednotlivé soudní spory a je tak další soudní instancí.⁶¹

⁶⁰ viz např. nález Ústavního soudu sp. zn. IV. ÚS 92/94, ze dne 12.1.1995, dostupné na <http://www.nalus.usoud.cz/>, citováno dne 15.2.2013

⁶¹ KLÍMA, K. a kol. *Praktikum českého ústavního práva, 3. Rozšířené vydání*. Plzeň: vydavatelství a nakladatelství Aleš Čeněk s.r.o., 2009, s. 463

4. Záruky soudcovské nezávislosti

4.1 Nezávislost soudce

Nezávislost soudce jako osoby se odvíjí jednak od čl. 82 Ústavy, který stanoví: „*Soudci jsou při výkonu své funkce nezávislí. Jejich nestrannost nesmí nikdo ohrožovat.*“

Dále je nezávislost soudce zakotvena také v zákoně o soudech a soudcích a to konkrétně v jeho § 79, který stanoví: „*Soudci a přísedící jsou při výkonu své funkce nezávislí a jsou vázáni pouze zákonem. Jsou povinni vykládat jej podle svého nejlepšího vědomí a svědomí a rozhodovat v přiměřených lhůtách bez průtahů, nestranně a spravedlivě a na základě skutečností zjištěných v souladu se zákonem.*“ (§79 odst. 1 zákona o soudech a soudcích v platném znění)

„*Nikdo nesmí narušovat nebo ohrožovat nezávislost a nestrannost soudců a přísedících.*“ (§ 79 odst. 2 zákona o soudech a soudcích v platném znění)

Nezávislost je jedním ze základních atributů soudnictví v demokratické právní společnosti. Nezávislost je zásada, která je garantována institucionálně a zároveň personálně. Vztahuje se na jednotlivé soudy a zároveň náleží i osobám soudců.

Ačkoli tyto dva pojmy spolu úzce souvisí, nejsou totožné. Upravuje-li Ústava nezávislost soudů, má tím na mysli jejich institucionální nezávislost na moci zákonodárné a výkonné. Naproti tomu, hovoří-li o tom, že soudci jsou při výkonu své funkce nezávislí, má tím namyšleni rozhodovací činnost soudu. „*Pro splnění podmínky nezávislosti je nezbytné, aby soud mohl opřít svá rozhodnutí o svůj vlastní svobodný názor na fakta a na jejich právní stránku, aniž by měl jakýkoliv závazek vůči stranám nebo veřejným orgánům, a aniž by jeho rozhodnutí podléhalo přezkoumání jiným orgánem, který by nebyl stejně nezávislým v uvedeném smyslu. Ústavní garance soudcovské nezávislosti znamená, že nikdo není oprávněn zasahovat do řízení před soudem a do soudního rozhodování.*“⁶²

⁶² viz Nález Ústavního soudu publikovaný pod č. 264/2005 Sb., ze dne 28.4.2005, dostupné na <http://www.nalus.usoud.cz/>, citováno dne 15.2.2013

Soudcovskou nezávislost lze považovat za již tradiční ústavní princip, který je odvozen z tripartice dělby moci. Nezávislost můžeme chápat jako právo a zároveň i povinnost soudce jednat a rozhodovat svobodně, bez jakéhokoli ovlivňování, avšak v souladu s Ústavou, ostatními ústavními předpisy, zákony a mezinárodními smlouvami.⁶³ Je tedy zřejmé, že nejde o nezávislost absolutní, neboť jak již bylo řečeno, soudce je vázán zákonem a to ústavním či běžným a mezinárodními smlouvami, které jsou součástí právního řádu. Soudce však při rozhodování není nikomu podřízen, jeho rozhodování nelze řídit žádnými normativními či individuálními pokyny, při rozhodování se má řídit jen uvedenými právními předpisy.⁶⁴ Nejde tedy o nezávislost absolutní, neboť soudce při svém rozhodování nemůže postupovat libovolně, ale v mezích zákona, který je v souladu s ústavním pořádkem. Soudcovská nezávislost také neznamená, že soudce může být při svém rozhodování liknavý, soudce totiž musí rozhodovat nestranně a spravedlivě, podle svého nejlepšího svědomí a vědomí v souladu se zákony a bez průtahů.⁶⁵

4.2 Kategorizace záruk nezávislosti

S nezávislostí soudce jsou spojeny i určité její právní záruky, které směřují k podpoře toho, aby nezávislost soudce byla realizována maximálním způsobem. Některé z těchto záruk stanoví sama Ústava. Nejvýznamnější záruky nezávislosti soudce lze spatřovat v relativně neomezeném funkčním období soudce⁶⁶ a v taxativně stanovených důvodech, které mají za následek zánik funkce soudce.⁶⁷ Další záruky spočívají v tom, že soudce nelze v zásadě bez jeho souhlasu přeložit k jinému soudu⁶⁸, až na výjimky v neslučitelnosti výkonu funkce soudce s jinými funkcemi⁶⁹, v podmíněnosti trestního stíhání soudce⁷⁰, v institutu vyloučení soudce

⁶³ viz čl. 95 odst. 1 zákona č. 1/1993 Sb., Ústava ČR v platném znění

⁶⁴ SLÁDEČEK, V., MIKULE, V., SYLLOVÁ, J. *Ústava České republiky, komentář*. Praha: C.H.Beck, 2007, s. 639

⁶⁵ viz Nález Ústavního soudu publikovaný pod č. 264/2005 Sb., ze dne 28.4.2005, dostupné na <http://www.nalus.usoud.cz/>, citováno dne 15.2.2013

⁶⁶ viz čl. 93 odst. 1 zákona č. 1/1993 Sb., Ústava ČR v platném znění

⁶⁷ viz § 94 an. Zákona č. 6/2002 Sb., o soudech a soudcích v platném znění

⁶⁸ viz čl. 82 odst. 2 Ústavy a § 71 an. Zákona č. 6/2002 Sb., o soudech a soudcích v platném znění

⁶⁹ viz čl. 82 odst. 3 Ústavy a srov. § 85 zákona č. 6/2002 Sb., o soudech a soudcích v platném znění

⁷⁰ viz § 76 odst. 1 zákona č. 6/2002 Sb., o soudech a soudcích v platném znění

pro podjatost, který je upraven v předpisech procesního charakteru⁷¹ a také v záruce platu.⁷² Garanci nezávislosti také poskytují zákonem stanovené podmínky pro uplatňování kárné odpovědnosti soudce, jejíž hmotněprávní stránku upravuje zákon o soudech a soudcích, v procesních otázkách však odkazuje na zvláštní zákon a to na zákon č.7/2002 Sb., o řízení ve věcech soudců a státních zástupců v platném znění.

O závažnou garanci nezávislosti rozhodování soudce jde při naplňování práva na zákonného soudce, které se realizuje především přidělováním právních věcí jednotlivému samosoudci nebo senátu podle rozvrhu práce. V neposlední řadě lze uvést další podmínky podpůrně napomáhající naplnění principu nezávislosti soudce, např. jmenování soudce prezidentem republiky, princip veřejnosti jednání nebo zánik funkce soudce z důvodu nezpůsobilosti.⁷³

Osobně se ztotožňuji s tvrzením, že princip nezávislosti soudce je prioritně principem vztahujícím se k vlastnímu rozhodování soudce a z tohoto pohledu je soudcovská nezávislost výhradně vnitřní záležitostí každého soudce. Další legislativou vytvořené podmínky mají podpůrný charakter a působí jako podpora toho, aby nezávislost soudce mohla být v maximální míře realizována. Vytvářejí tedy určité prostředí, v němž se může vnitřní nezávislost soudce, co nejvíce rozvinout. Jelikož naplnění nejdůležitější osobní složky principu nezávislosti závisí výhradně a vždy pouze na soudci samotném, nemůže žádná legislativní ani jiná opatření sama o sobě soudcovskou nezávislost plně zajistit. Soudce jako jediný, ovlivněn svým svědomím, může zabránit tomu, aby nebyl při rozhodování o konkrétní věci ovlivněn pocity či okolnostmi vztahujícími se k projednávané věci. V tomto směru je tedy respektování principu osobní nezávislosti zřejmě nejtěžší složkou povinností spojených s výkonem soudcovské funkce.⁷⁴

⁷¹ viz § 14 an. zákona č. 99/1963 Sb., občanský soudní řád v platném znění, § 30 an. zákona č. 141/1961 Sb., trestní řád v platném znění, § 8 an. zákona č. 150/2002 Sb., soudní řád správní v platném znění

⁷² viz § 75 zákona č. 6/2002 Sb., o soudech a soudcích v platném znění

⁷³ SLÁDEČEK, V., MIKULE, V., SYLLOVÁ, J. *Ústava České republiky, komentář*. Praha: nakladatelství C.H.Beck, 2007, s. 640

⁷⁴ KOCOUREK, J., ZÁRUBA, J. *Zákon o soudech a soudcích; Zákon o státním zastupitelství, 2. Vydání*. Praha: nakladatelství C.H.Beck, 2004, s. 140-142

4.3 Rozbor vybraných záruk nezávislosti

4.3.1. Jmenování soudců

Způsob ustavování soudců je považován za právní záruku soudcovské nezávislosti, je bezprostředně spjat s obecným principem soudcovské nezávislosti, a to zejména proto, že nebýt tohoto principu, bylo by lhostejné, jakým způsobem začíná soudce ve své funkci působit, zda se tak děje na základě smlouvy, správního aktu atd. Princip soudcovské nezávislosti tak způsobuje, že ustavování soudců je specifickou problematikou a to z toho důvodu, že k němu musí docházet tak, aby soudce nebyl odpověden tomu, kdo jej ustanovil.⁷⁵

Způsob vzniku funkce soudce je upraven jednak v samotné Ústavě, v jejím čl. 93 odst. 1 a jednak v zákoně o soudech a soudcích, který v § 63 navazuje na ustanovení ústavy. Oba předpisy shodně stanoví, že soudci jsou do funkce jmenováni prezidentem republiky, Ústava navíc stanoví, že se tak děje bez časového omezení. Podle článku 63 odst. 3 Ústavy, je k platnosti rozhodnutí prezidenta o jmenování soudce třeba spolupodpis předsedy vlády nebo jím pověřeného člena vlády, dále je v čl. 63 odst. 4 stanoveno, že za rozhodnutí prezidenta o jmenování nese odpovědnost vláda. Podrobnosti o postupu přípravy jmenování do funkce soudce nejsou žádným předpisem stanoveny a postup vedoucí ke konečnému aktu jmenování soudcem probíhá na základě ustálené praxe.

Návrhy na jmenování jsou jednak z řad justičních čekatelů, kteří úspěšně absolvovali přípravnou službu zakončenou odbornou justiční zkouškou a kteří splňují i další zákonem stanovené předpoklady pro výkon funkce soudce a jednak z řad dalších kandidátů ucházejících se při splnění všech stanovených předpokladů, včetně již dříve úspěšně složené zkoušky, která je zákonem, nebo na základě rozhodnutí ministra spravedlnosti postavena naroveň odborné justiční zkoušce, předkládány předsedy krajských soudů, v jejichž obvodu působnosti by měli budoucí soudci vykonávat funkci, ministru spravedlnosti⁷⁶, který vybírá ty z nich, které navrhne vládě. Vláda poté, co vysloví souhlas s kandidáty, kteří ji byli navrženi ministrem spravedlnosti, usnesením rozhodne o navržení schválených

⁷⁵ ZOULÍK, F. *Soudy a soudnictví*. Praha: C.H.Beck, 1995, s. 99

⁷⁶ KOCOUREK, J., ZÁRUBA, J. *Zákon o soudech a soudcích; Zákon o státním zastupitelství*, 2. vydání. Praha: nakladatelství C.H.Beck, 2004, s. 242

kandidátů ke jmenování prezidentu republiky.⁷⁷ Tento postup je tedy příkladem zmíněné ustálené praxe. Pokud by totiž ústavodárce chtěl, aby soudce jmenoval prezident na návrh ministra spravedlnosti či vlády, tak by to v Ústavě napsal. Ústava i zákon o soudech a soudcích v platném znění však právo jmenovat soudce dávají prezidentovi a nepodmiňují ho žádným návrhem ze strany vlády či ministra spravedlnosti.⁷⁸

Podmínkou způsobilosti soudce vykonávat svoji funkci je složení slibu. Požadavek složení slibu, jako předpokladu k výkonu funkce vyplývá z čl. 93 odst. 1 Ústavy. Slib skládají soudci do rukou prezidenta republiky, jelikož jedině on je ze zákona oprávněn soudce jmenovat. Nesložil-li kandidát slib, nebo jej složil s výhradou, hledí se na něj jako by nebyl jmenován. Jelikož, je obsah slibu formulován shodně s povinnostmi uloženými zákonem o soudech a soudcích v § 79 odst. 1 a v § 80 v platném znění, je možno o porušení slibu hovořit pouze ve spojení s porušením některé se zákonem stanovených zvláštních povinností. Proto zákon o soudech a soudcích ani jiný právní předpis zřejmě povinnost dodržovat slib výslovně neukládá a zároveň porušení slibu nevymezuje jako samostatný důvod zakládající kárnou odpovědnost soudce. Soudce proto nelze kárně stíhat z důvodu, že porušuje slib, aniž by po věcné stránce nebylo důvodem kárné odpovědnosti porušení některé z konkrétních zákonem stanovených povinností spojených s funkcí soudce, které jsou zároveň obsaženy ve slibu.⁷⁹

Na stávající úpravě procesu jmenování soudců, lze kritizovat nedostatečné vymezení zákonných kritérií, které musí uchazeč o ústavní funkci soudce splňovat a také absenci transparentních a předvídatelných postupů, v nichž je splnění těchto kritérií ověřováno. Například v souvislosti s psychologicko-diagnostickým vyšetřením bývá poukazováno na absenci verifikovatelných kritérií, praktickou nepřezkoumatelnost závěrů vyšetření, jakož i na nejasnou povahu z hlediska závaznosti. Notoricky známou skutečností je, že zásadní slovo při konstituování soudcovského sboru má předseda krajského soudu⁸⁰, do jehož obvodu má být uchazeč o funkci soudce přidělen a v případě, že je předseda krajského soudu

⁷⁷ KLÍMA, K. a kol. *Komentář k Ústavě a listině*. Plzeň: vydavatelství a nakladatelství Aleš Čeněk, 2005, s. 482

⁷⁸ *Prezident a mladí soudci*. Dostupné na <http://www.cak.cz/scripts/detail.php?id=2135>, citováno dne 22.2.2013

⁷⁹ KOCOUREK, J., ZÁRUBA, J. *Zákon o soudech a soudcích; Zákon o státním zastupitelství*, 2. Vydání. Praha: nakladatelství C.H.Beck, 2004, s. 241

⁸⁰ viz § 126 odst. 1 písm. a), f), g) zákona č. 6/2002 Sb., o soudech a soudcích v platném znění

uchazeči nakloněn, nemusí respektovat ani případné nedoporučující stanovisko psychologa. Je tedy zřejmé, že psychologicko-diagnostické vyšetření může sloužit jako alibi pro snadné odmítnutí celé řady uchazečů.

V současném systému jsou postrádány zákonem stanovená objektivní a legitimní kritéria, která má soudce splňovat, jasný a předvídatelný postup vedoucí ke jmenování a v neposlední řadě existence prostředků obrany v případě svévolného bránění v přístupu k funkci soudce. Celkový proces obsazování soudů soudci lze považovat za netransparentní a neodpovídající standardům demokratického právního státu.⁸¹

4.3.2 Jmenování na relativně neomezené funkční období a zákonem taxativně stanovené důvody zániku funkce

Jmenování soudců na dobu bez časového omezení je zaručeno Ústavou⁸² a zákonem o soudech a soudcích.⁸³ Ve spojení se specifickou povahou pracovního vztahu soudce a se zákonem omezenými možnostmi jeho skončení je považováno za jeden z principů podporujících nezávislost soudce při rozhodování.

Doba, na kterou je soudce do funkce jmenován, není zcela bez omezení. Podle § 94 písm. a) zákona o soudech a soudcích v platném znění funkce soudce zaniká uplynutím kalendářního roku, v němž soudce dosáhl 70 let věku. Jmenování soudce do funkce bez časového omezení si nelze ani vykládat tak, že funkce nemůže zaniknout i dříve a to na základě zákonem stanovených důvodů⁸⁴ či tak, že se soudce své funkce nemůže vzdát.⁸⁵

Dikci Ústavy a zákona je třeba vykládat tak, že výkon funkce soudce a jeho pracovní vztah nelze stanovit předem na dobu kratší, respektive na dobu určitou. Soudci je tedy garantováno, že nedojde-li na jeho straně ke ztrátě některého z předpokladů pro výkon funkce, nebo nedopustí-li se jednání, pro které by byl rozhodnutím kárného senátu za spáchané kárné provinění odvolán z funkce, nebo nenastanou-li okolnosti, pro které bude rozhodnuto o jeho nezpůsobilosti k dalšímu

⁸¹ LANGÁŠEK, T. *Dva vybrané problémy justice a možnosti jejich řešení*. In. BERÁNEK, S. *Česká justice – otázka správy a nezávislosti*, Praha: Transparency International, 2010, s. 179-185

⁸² viz čl. 93 odst. 1 zákona č. 1/1993 Sb., Ústava ČR v platném znění

⁸³ viz § 61 zákona č. 6/2002 Sb., o soudech a soudcích v platném znění

⁸⁴ viz § 94 zákona č. 6/2002 Sb., o soudech a soudcích v platném znění

⁸⁵ viz § 95 zákona č. 6/2002 Sb., o soudech a soudcích v platném znění

výkonu funkce, nebo nevzdá-li se sám svým rozhodnutím funkce, bude jeho pracovní vztah trvat po dobu, než dojde k dosažení zákonem stanovené věkové hranice.⁸⁶

4.3.3 Neodvolatelnost

Neodvolatelnost jako záruka soudcovské nezávislosti úzce souvisí s výše uvedeným principem nezávislosti a je upravena v čl. 82 odst. 2 Ústavy.

Zákazem odvolání soudce se rozumí, že soudce nelze zbavit funkce odvoláním, jelikož podle Ústavy není nikomu a to ani prezidentu republiky dána pravomoc soudce odvolat. Z části věty za středníkem čl. 82 odst. 2 Ústavy však vyplývá, že zákon může stanovit výjimky, kdy je možné soudce proti jeho vůli z funkce odvolat. Spojení „odvolání soudce“ není zvoleno zrovna nejvhodněji a vyvolává ve mně otázku, zda je tedy soudce odvolatelný či nikoli. Zmíněné výjimky mají zejména vyplývat z kárné odpovědnosti a mají tedy být spojovány s kárným řízením. Odvolání z funkce a její následný zánik je však možný i z důvodů, které nevyplývají z kárné odpovědnosti a stanoví je zákon.⁸⁷ Odvolání z funkce se většinou chápe jako sankční opatření. Použitá formulace by tak mohla vyvolávat pochybnosti o zárukách nezávislosti soudce, neboť by se mohlo zdát, že Ústava dává zákonodárci možnost stanovení libovolného důvodu odvolání soudce. Ve skutečnosti však Ústava nedává nikomu právo odvolat soudce z funkce. Podle zákona o soudech a soudcích v platném znění, zaniká ve všech případech funkce soudce přímo ze zákona, a to platí i při uložení kárného opatření, kdy ve skutečnosti nedochází k odvolání soudce z funkce, ale k zániku funkce na základě pravomocně uloženého kárného opatření odvolání z funkce.⁸⁸

Lze tedy podle mého názoru konstatovat, že soudce je skutečně neodvolatelný, jak zaručuje Ústava, avšak to neznamená, že by se soudce vymykal jakékoli odpovědnosti za své jednání, a tak Ústava připouští, aby v zákonem stanovených případech došlo přímo ze zákona k zániku funkce soudce, aniž by ho musel kdokoli z funkce odvolávat.

⁸⁶ KOCOUREK, J., ZÁRUBA, J. *Zákon o soudech a soudcích; Zákon o státním zastupitelství*, 2. vydání, Praha: nakladatelství C.H.Beck, 2004, s. 240

⁸⁷ viz § 94 zákona č. 6/2002 Sb., o soudech a soudcích v platném znění

⁸⁸ SLÁDEČEK, V., MIKULE, V., SYLLOVÁ, J. *Ústava České republiky, komentář*. Praha: nakladatelství C.H.Beck, 2007, s. 647-648

K této problematice se vztahuje velmi zajímavý náleží Ústavního soudu. Jedná se o náleží publikovaný pod č. 397/2006 Sb., ve kterém se Ústavní soud vyrovnával s ustanovením čl. 82 odst. 2 Ústavy, dle kterého soudce nelze proti jeho vůli odvolat, přičemž zákon stanoví výjimky z neodvolatelnosti, v souvislosti s možností odvolání předsedů soudů, konkrétně předsedy Nejvyššího soudu. Ústavní soud v tomto případě vyslovil názor, že nejen odvolávání soudců, ale také odvolávání předsedů soudů musí respektovat ústavní principy dělby moci a nezávislost soudnictví a není tedy možné bez reflexe ústavních hodnot stanovit jakýkoli model odvolávání soudních funkcionářů. Z principu oddělení moci soudní a výkonné, vyplývá požadavek, aby funkcionář soudní moci byl odvolán pouze postupem, který je realizován uvnitř moci soudní.

Osobně bych se v tomto případě přiklonila k odlišnému stanovisku, které k věci zaujal soudce Vladimír Kůrka, který tvrdí, že s postavením orgánů správy soudů (tedy jejich předsedů) není možné spojovat znak nezávislosti, jenž přísluší postavení soudců. Ústavní soud vychází z předpokladů, že funkce předsedy soudu je neoddělitelná od funkce soudce. Předseda soudu, který je soudcem, vystupuje v obojím postavení s tím rozdílem, že jako soudce je nezávislý, avšak jako předseda soudu (správní funkcionář) je závislý. Obě funkce jsou od sebe oddělitelné a stejně tak jsou i odděleně vykonávány. Není možné předsedovi soudu připínat postavení, které mu jako funkcionáři soudu nepřísluší, jen proto, že je zároveň soudcem. Neodvolatelnost je výsostným privilegiem soudce a nikoho jiného. Zároveň je také samozřejmostí, že odvolání z funkce předsedy soudu se nijak nedotýká postavení a funkce soudce. Proto je nepřipustné čl. 82 odst. 2 Ústavy vztahovat k funkci předsedy soudu a v důsledku toho nemůže mít spolehlivý základ ani úvaha, že jedinou ústavně adekvátní procedurou odvolání předsedy soudu z funkce je proces vycházející z kárného řízení, jako je tomu u soudců.⁸⁹

⁸⁹ viz Nález Ústavního soudu publikovaný pod č. 397/2006 Sb., ze dne 11.7.2006, dostupné na <http://www.nalus.usoud.cz/>, citováno dne 1.3.2013

4.3.4 Nepřeložitelnost

Soudce po jmenování prezidentem republiky, je ministrem spravedlnosti přidělen k výkonu své funkce ke konkrétnímu soudu. S tímto přidělením musí nově jmenovaný soudce souhlasit. Soudce může být dočasně přidělen k jinému soudu, než ke kterému byl přidělen, se svým souhlasem nebo na základě žádosti, dále pak na základě rozhodnutí kárného soudu, které má povahu sankčního opatření.

O dočasném přidělení rozhoduje v některých případech ministr spravedlnosti a v některých předseda krajského soudu.⁹⁰ Ministr spravedlnosti je navíc ještě oprávněn rozhodnout o dočasném přidělení soudce k jinému okresnímu soudu, než ke kterému byl přidělen, a to i bez souhlasu soudce. Zákon toto oprávnění podmiňuje splněním vágně formulované podmínky „nelze-li řádný výkon soudnictví zajistit jinak.“⁹¹ Zákonodárce vytvořil iluzi, že toto uvážení není jen v rukou ministra spravedlnosti, když možnost takového přeložení podmiňuje souhlasy předsedů dotčených soudů. Je však třeba zdůraznit, že nikde není stanoveno, že tak ministr spravedlnosti nemůže učinit, nejsou-li tyto souhlasy dány a také, že je v tomto případě dosti významné to, že je to opět ministr spravedlnosti, který jmenuje a odvolává předsedy vrchních, krajských a okresních soudů.⁹²

Pokud by tedy nepřeložitelnost soudce měla působit jako další záruka nezávislosti soudců, je toto oprávnění ministra spravedlnosti výrazným zásahem do této oblasti a je otázkou zda tento princip lze považovat za záruku nezávislosti.

I přeložení soudce k jinému soudu, ať již jiného stupně nebo v jiném místě, než kde chce soudce setrvat a působit může mít vliv na jeho rozhodování, mělo by být přeložení soudce, pokud nejde o přeložení na jeho žádost nebo s jeho souhlasem, přípustné na základě rozhodnutí kárného senátu.⁹³

4.3.5 Neslučitelnost funkce s jinými činnostmi

Důvody neslučitelnosti funkce soudce s jinými činnostmi jsou dvojího druhu. Prvním je především to, že funkce soudce, je třeba považovat za funkci ústavní, neslučitelnou s jinou ústavní funkcí, jakož i funkcí ve veřejné správě. Tato zásada

⁹⁰ viz § 68 odst. 2 zákona č. 6/2002 Sb., o soudech a soudcích v platném znění

⁹¹ viz § 69 zákona č. 6/2002 Sb., o soudech a soudcích v platném znění

⁹² viz § 103 až 106 69 zákona č. 6/2002 Sb., o soudech a soudcích v platném znění

⁹³ ZOULÍK, F. *Soudy a soudnictví*. Praha: nakladatelství C.H.Beck, 1995, s. 103

vychází z požadavku dělby moci ve státě a sleduje, aby rozhodování soudů nebylo ovlivněno zájmy zastávanými jinými státními orgány a nedocházelo tak k ohrožení soudcovské nezávislosti. Druhým typem důvodů je neslučitelnost funkce soudce s jinou výdělečnou činností s výjimkou činností stanovených v zákoně⁹⁴ např. činnosti vědecké, pedagogické, umělecké či publicistické. Tímto je sledováno, aby soudce byl oprostěn od zájmů, které by mohly ohrožovat jeho nezávislost.⁹⁵ Soudce např. nemůže být prokuristou nebo členem statutárního orgánu právnické osoby, ale může být akcionářem akciové společnosti, protože se v tomto případě jedná o zhodnocování jeho majetku.

Všechny uvedené aktivity však soudce může vykonávat pouze za splnění požadavku a to, že jejich výkonem nedochází k narušení soudcovské důstojnosti nebo že není ohrožena důvěra v nezávislost a nestrannost soudnictví.⁹⁶

4.3.6 Kárná odpovědnost soudce

Za záruku nezávislosti lze považovat také zákonem stanovené podmínky pro uplatňování kárné odpovědnosti soudce. Kárná odpovědnost soudců je upravena v zákoně o soudech a soudcích konkrétně v § 86 - § 90. Zákon o soudech a soudcích však upravuje pouze hmotněprávní stránku kárné odpovědnosti, v procesních otázkách odkazuje na zákon č. 7/2002 Sb., o řízení ve věcech soudců a státních zástupců v platném znění.

Kárná odpovědnost je spojena s kárným proviněním soudce. Kárným proviněním je zaviněné porušení konkrétních povinností vyplývajících především ze zákona⁹⁷ a také zaviněné jednání soudce, které vede k zákonem předpokládaným důsledkům. Má-li být kárným proviněním zaviněné jednání soudce, pak je nezbytnou podmínkou prokázání okolnosti, že důsledkem tohoto chování je narušení důstojnosti soudcovské funkce nebo ohrožení důvěry v nezávislé, nestranné, odborné a spravedlivé rozhodování soudů. Podmínkou kárné odpovědnosti soudce je, aby porušení povinností, chování či jednání bylo zaviněné,

⁹⁴ viz § 85 zákona č. 6/2002 Sb., o soudech a soudcích v platném znění

⁹⁵ ZOULÍK, F. *Soudy a soudnictví*. Praha: nakladatelství C.H.Beck, 1995, s. 104

⁹⁶ KLÍMA, K. a kol. *Komentář k Ústavě a listině*. Plzeň: vydavatelství a nakladatelství Aleš Čeněk, 2005, s. 396

⁹⁷ viz § 79 a § 80 zákona č. 6/2002 Sb., zákona o soudech a soudcích v platném znění

příčemž míra zavinění je posuzována podle ustanovení trestního zákona.⁹⁸ Odborná pochybení při samotném rozhodování je možné postihnout tehdy, bude-li shledáno, že soudcův přístup k aplikaci právních předpisů je vadný a soudce tímto přístupem porušuje princip vázanosti soudce zákonem nebo zákonem stanovené povinnosti rozhodovat nezávisle, nestranně a spravedlivě.

Za kárné provinění lze soudci uložit některé z kárných opatření uvedených v § 88 zákona o soudech a soudcích v platném znění (důtka, snížení platu, odvolání z funkce předsedy senátu, odvolání z funkce soudce).

Kárná opatření jsou ukládána podle závažnosti kárného provinění a záleží na úvaze kárného senátu, které kárné opatření v daném případě použije. Zákon také umožňuje, aby od kárného opatření bylo upuštěno, jestliže s přihlédnutím ke všem okolnostem a k osobě kárně stíhaného soudce, se jeví dostačujícím postihem to, že byl soudce kárně stíhán, a jeho provinění bylo projednáno před kárným senátem.⁹⁹

Od 1. 10. 2008 se kárným soudem pro věci soudců a státních zástupců stal Nejvyšší správní soud. Stalo se tak na základě zákona č. 314/2008 Sb., který novelizoval zákon o soudech a soudcích (č. 6/2002 Sb.) a zákon o řízení ve věcech soudců a státních zástupců (č. 7/2002 Sb.).

Pro přiblížení typů kárných opatření a důvodů vedení kárných řízení se soudci, bych ráda uvedla jako příklady dvě rozhodnutí Nejvyššího správního soudu ve věci kárného řízení soudců.

16 Kss 5/2012

V této věci rozhodl Nejvyšší správní soud jako kárný soud, že se Mgr. L.M. soudce okresního soudu Plzeň – sever uznává vinným, že ve věci vedené u okresního soudu Plzeň – sever, jako předseda senátu nerespektoval ustanovení trestního řádu a nezajistil okamžité propuštění obžalovaného z vazby po skončení vazebního zasedání, v důsledku čehož byla na obžalovaném od 15.3.2012 do 15.4.2012 vykonávána vazba v rozporu se zákonem. Dále se uznává vinným, že ve věci vedené u okresního soudu Plzeň sever rozhodl jako samosoudce opravným usnesením o opravě protokolu o hlavním líčení v rozporu s tím, jak byl toho dne

⁹⁸ viz § 4 a § 5 zákona č. 141/1961 Sb., trestní zákon v platném znění

⁹⁹ KOCOUREK, J., ZÁRUBA, J. *Zákon o soudech a soudcích; Zákon o státním zastupitelství*, 2. vydání. Praha: nakladatelství C.H.Beck, 2004, s. 293-294

vyhlášen rozsudek. V rozporu s tímto vyhlášením dopsal do rozsudku řadu dílčích údajů a zcela nově doplnil i citaci Krajského soudu v Plzni. Tímto svým jednáním tedy zaviněně porušil povinnosti soudce, čímž ohrozil důvěru v nezávislé, nestranné, odborné a spravedlivé rozhodování soudů. Dopustil se tedy kárného provinění podle ustanovení § 87 odst. 1 zákona č. 6/2002 Sb., o sodech a soudcích¹⁰⁰ v platném znění, a za to se mu ukládá podle § 19 odst. 1 zákona č. 7/2002 Sb. a § 88 odst. 1 písm. b) zákona č. 6/2002 Sb., v platném znění, kárné opatření snížení platu o 25 % na dobu jednoho roku.¹⁰¹

13 Kss 13/2011

Nejvyšší správní soud v této věci rozhodl, že se JUDr. O.H. soudce obvodního soudu pro Prahu 2 podle § 19 odst. 1 zákona č. 7/2002 Sb., v platném znění uznává vinným z kárného provinění, které spočívalo v tom, že ve věci vedené u Obvodního soudu pro Prahu 2 se opakovaně dotazoval soudkyně rozvrhem práce pověřené projednáním a rozhodnutím věci, na její postup, vyzýval ji k provedení důkazu výslechem svědka. Dále ji opakovaně sděloval, že obviněný je mediálně známou osobou, a že obvinění proti němu je policií vykonstruováno. To vše činil se záměrem ovlivnit její rozhodnutí ve věci. Svým jednáním zaviněně porušil § 80 odst. 1 zákona č. 6/2002 Sb., o sodech a soudcích v platném znění¹⁰² a tím spáchal kárné provinění podle § 87 odst. 1 zákona č. 6/2002 Sb., zákon o sodech a soudcích v platném znění, a za to se mu ukládá kárné opatření snížení platu o 10% na dobu šesti měsíců.¹⁰³

¹⁰⁰ § 87 zákona č. 6/2002 Sb., o sodech a soudcích v platném znění

(1) Kárným proviněním soudce je zaviněně porušení povinností soudce, jakož i zaviněně chování nebo jednání, jímž soudce narušuje důstojnost soudcovské funkce nebo ohrožuje důvěru v nezávislé, nestranné, odborné a spravedlivé rozhodování soudů.

¹⁰¹ viz Rozhodnutí Nejvyššího správního soudu 16 Kss 5/2012, dostupné na <http://www.nssoud.cz/>, citováno dne 1.3.2013

¹⁰² § 80 zákona č. 6/2002 Sb., o sodech a soudcích v platném znění

(1) Soudce a přísedící je povinen vykonávat svědomitě svou funkci a při výkonu funkce a v občanském životě se zdržet všeho, co by mohlo narušit důstojnost soudcovské funkce nebo ohrozit důvěru v nezávislé, nestranné a spravedlivé rozhodování soudů.

¹⁰³ viz Rozhodnutí Nejvyššího správního soudu 13 Kss 13/2011, dostupné na <http://www.nssoud.cz/>, citováno dne 1.3.2013

4.3.7 Hmotné zabezpečení soudců

Zákon o soudech a soudcích stanoví, že nezávislost soudů stát zabezpečuje též jejím hmotným zabezpečením.¹⁰⁴ Zákon o soudech a soudcích v otázkách platových poměrů odkazuje na zvláštní zákon č. 236/1995 Sb., o platu a dalších náležitostech spojených s výkonem funkce představitelů státní moci a některých státních orgánů a soudců v platném znění. Problematikou hmotného zabezpečení soudců se zabývá Ústavní soud v mnoha nálezech. Již v nálezu publikovaném pod č. 233/1999 Sb., Ústavní soud konstatoval, že princip soudcovské nezávislosti zahrnuje mimo jiné i aspekty materiální povahy. Požadavek zajištění přiměřenosti postavení a odměňování soudců s ohledem na důstojnost jejich profese a pracovní zatížení předpokládá existenci stabilní a předvídatelné právní úpravy, která bude zabezpečovat nejen určitou výši soudcovských příjmů, ale i zároveň udržování jejich reálné hodnoty. Podle názoru Ústavního soudu znamená zákon č. 268/1998Sb., o odejmutí dalšího platu za druhé pololetí 1998 představitelům státní moci a některých státních orgánů, soudcům, státním zástupcům a členům prezidia Komise pro cenné papíry, průlom do zmíněné "nezadatelnosti" práva soudců na nekrácení jim poskytovaných náhrad. Takový přístup zákonodárce, i když se může jevit jako morální gesto tváří v tvář současným společenským, zejména ekonomickým, poměrům, ve skutečnosti tedy jen snižuje jednu ze základních demokratických hodnot, jakou soudcovská nezávislost představuje. Také Ústavní soud má proto za to, že ustanovení § 1 citovaného zákona tím, že odejímá plat také soudcům, je v rozporu s čl. 1 Ústavy ČR a čl. 2 odst. 1 Listiny.¹⁰⁵

„Ačkoli je pravomocí Parlamentu přijmout příslušnou zákonnou úpravu, zásah, jenž by měnil stanovená pravidla pro odměňování soudců, musí sledovat veřejný zájem, který převáží nad zájmem na zachování dosavadního nastavení materiálního zabezpečení soudců. Za zásah do soudcovské nezávislosti ale nelze považovat každý zásah do materiálního zabezpečení soudců. Musí být tedy vždy součástí poměřování platové restrikce i zkoumání, do jaké míry se příslušné opatření dotýká soudcovské nezávislosti samotné.“¹⁰⁶

¹⁰⁴ viz § 75 odst. 1 zákona č. 6/2002 Sb., o soudech a soudcích v platném znění

¹⁰⁵ viz Nález Ústavního soudu publikovaný pod č. 233/1999 Sb., ze dne 15.9.1999, dostupné na <http://www.nalus.usoud.cz/>, citováno dne 7.3.2013

¹⁰⁶ HERC, T. K ústavní konformitě zmrazení platů soudců. Právní zpravodaj, 2007, č. 4, s. 15

V nálezu publikovaném pod č. 65/2007 Sb., Ústavní soud konstatoval, že hlavním kritériem přezkumu platových restrikcí soudců je ústavou garantovaný princip soudcovské nezávislosti. Možnost platových restrikcí je v případě soudců, na rozdíl od jednotlivých oblastí veřejné správy omezena a je přípustná jen při respektování zásady proporcionality. Musí být odůvodněna výjimečnými okolnostmi, a ani tak se tento zásah nesmí dotknout důstojného postavení soudců nebo být výrazem tlaku moci zákonodárné nebo výkonné na moc soudní.¹⁰⁷ Tyto závěry však nebylo možné automaticky aplikovat na projednávanou věc. V dané věci nedošlo ke snížení platů soudců, ale pouze nedošlo k jejich růstu ve stanoveném období. Rozhodnutí Ústavního soudu je tedy opřeno o princip, že platové poměry soudců mají být stabilní nesnižitelnou veličinou, pokud nenastanou zcela mimořádné okolnosti státu.¹⁰⁸

Aktualitou v problematice hmotného zabezpečení soudců je přijetí zákona č. 11/2013 Sb., kterým se mění zákon č. 236/1995 Sb., o platu a dalších náležitostech spojených s výkonem funkce představitelů státní moci a některých státních orgánů a soudců a poslanců Evropského parlamentu, ve znění pozdějších předpisů, a některé další zákony. Podle tohoto zákona soudcovské platy od ledna činí podle normy 2,75 násobek průměrné mzdy v nepodnikatelské sféře a platová základna pro soudce by měla činit zhruba 62 900 Kč.

4.3.8 Právo na zákonného soudce

Součástí práva na zákonného soudce jsou požadavky na dodržení zákonného vymezení věcné, funkční a místní příslušnosti soudu, dodržení hledisek rozdělení soudní agendy mezi senáty a samosoudce, včetně počtu soudců a přísedících v senátech, vyloučení soudců z projednávání a rozhodování věci z důvodu jejich podjatosti a ve vztahu ke konkrétnímu soudci, dodržení zásady přidělování soudní agendy a určení složení senátů podle předem stanovených pravidel, obsažených v rozvrhu práce vypracovaného v souladu s obecně závaznými právními předpisy tak,

¹⁰⁷ teze byly formulovány v nálezech Ústavního soudu Pl. ÚS 34/04 a I. ÚS 43/04

¹⁰⁸ viz Nález Ústavního soudu publikovaný pod č. 65/2007 Sb., ze dne 16.1.2007, dostupné na <http://nalus.usoud.cz/>, citováno dne 7.3.2013

aby i pro účastníky řízení byla zaručena předvídatelnost a transparentnost obsazení soudu v konkrétní věci.¹⁰⁹

Právo na zákonného soudce můžeme uvést jako další záruku nezávislosti soudce. Má tak zajišťovat nezávislé rozhodování a jde tedy o závažnou garanci nezávislosti rozhodování soudce, neboť má zabránit tzv. kabinetní justici.¹¹⁰

Ústavně zaručené právo na zákonného soudce (čl. 38 odst. 1 Listiny) interpretoval Ústavní soud již několikrát. Uvedl, že princip práva na zákonného soudce na jedné straně upevňuje soudcovskou nezávislost, na straně druhé představuje pro každého účastníka řízení záruku, že k rozhodnutí jeho věci jsou povolávány soudy a soudci podle předem daných zásad tak, aby byla zachována zásada pevného přidělování soudní agendy, a aby byl vyloučen výběr soudů a soudců "ad hoc".¹¹¹

Úprava rozvrhu práce je obsažena v § 41 a § 42 zákona č. 6/2002 Sb., o soudech a soudcích v platném znění. V rozvrhu práce se stanoví způsob rozdělení věcí mezi jednotlivá soudní oddělení. Zároveň se jmenovitě určí soudci, přísedící, vyšší soudní úředníci, soudní tajemníci a soudní vykonavatelé pro působení v jednotlivých odděleních. Dále se rozvrhem práce stanoví jejich zastupování pro případ nepřítomnosti delší než tři měsíce tak, aby bylo zřejmé, který senát nebo soudce, vyšší soudní úředník, soudní tajemník nebo soudní vykonavatel věc projedná a rozhodne. Rozvrh práce je ze zákona veřejně přístupný a každý má právo do něho nahlížet a činit si z něj výpisy nebo opisy. Tím je zaručen požadavek na praktickou realizaci principu zákonného soudce, kterým je záruka předvídatelnosti toho, kdo bude o konkrétní věci rozhodovat.¹¹²

Abychom mohli rozvrh práce skutečně považovat za nástroj realizace principu nezávislého soudce podle čl. 38 odst. 1 Listiny základních práv a svobod, musí jeho obsah respektovat právní úpravu vymezující působnost příslušného soudu. Pokud by byl rozvrh práce sestaven tak, že tomuto požadavku nevyhovuje, byl by princip zákonného soudce porušen přesto, že by jinak rozvrh práce byl schválen zákonem

¹⁰⁹ viz rozsudek Nejvyššího soudu České republiky 28 Cdo 318/2002, ze dne 19.2.2004, dostupné na <http://nsoud.cz/judikatura>, citováno dne 7.3.2013

¹¹⁰ SLÁDEČEK, V., MIKULE, V., SYLLOVÁ, J. *Ústava České republiky, komentář*. Praha: nakladatelství C.H.Beck, 2007, s. 640

¹¹¹ viz náleží Ústavního soudu I. ÚS 383/98, ze dne 30.3.1999, dostupné na <http://www.nalus.usoud.cz/>, citováno dne 8.3.2013

¹¹² KOCOUREK, J., ZÁRUBA, J. *Zákon o soudech a soudcích; Zákon o státním zastupitelství*, 2. vydání. Praha: nakladatelství C.H.Beck, 2004, s. 199 - 202

stanoveným postupem. Princip zákonného soudce je v tomto případě porušen i tehdy, rozhodovali-li o věci soudci určení rozvrhem práce.¹¹³

Ovšem podíváme-li se na rozvrh práce jako na jednu ze záruk nezávislosti rozhodování soudce, je třeba zmínit, že rozvrh práce určuje jen předseda soudu po projednání s ostatními soudci. To tedy znamená, že může soudce k jednotlivým typům agendy přiřazovat podle své úvahy. Dále je třeba zmínit, že podrobnosti o rozvrhu práce určuje vyhláška ministerstva¹¹⁴ a tím je zásada zákonného soudce popřena, neboť rozvrh práce je schvalován osobou přímo podřízenou moci výkonné a soudci jsou pouze objektem moci výkonné, přestože na druhou stranu za výkon spravedlnosti nesou odpovědnost.¹¹⁵

Lze si tedy z výše rozebraných záruk nezávislosti povšimnout, že ne všechny poskytují takovou podporu nezávislosti soudce, jakou bychom od nich očekávali. Ačkoli je garantována nezávislost moci soudní v několika případech lze pozorovat značné pravomoci moci výkonné vůči moci soudní, nebo vágně formulovanou právní úpravu, která umožňuje vyložit si zákon různým způsobem a přizpůsobit si ho aktuálním potřebám.

¹¹³ viz Rozsudek Nejvyššího soudu 22 Cdo 820/99, ze dne 15.9.1999, dostupné na <http://beck-online.cz/>, citováno dne 8.3.2013

¹¹⁴ viz § 45 zákona č. 6/2002 Sb., o soudech a soudcích v platném znění.

¹¹⁵ KLÍMA, K.. *O právu ústavním*. Praha: Wolters Kluwer ČR, 2012, s. 158

5. Přisedící

„ Zákon může stanovit, ve kterých věcech a jakým způsobem se na rozhodování soudů podílejí vedle soudců i další občané.“¹¹⁶

Odstavec 2 čl. 94 Ústavy umožňuje, aby zákon upravil vedle soudců také účast dalších osob a jejich podíl na rozhodování soudu, tedy rozsah jejich účasti na výkonu moci soudní. Účelem je zřejmě prohloubení demokratičnosti a zajištění kontroly ze strany veřejnosti nad výkonem soudnictví. Účast soudců laiků na výkonu soudnictví má na území České republiky dlouhodobou tradici. Počátky vzniku porot, které působily v trestním soudnictví, je možné vysledovat až do poloviny 19. Století. Od roku 1873 se začaly na výkonu soudní moci podílet pravidelně a v plném rozsahu. Po r. 1918 došlo k zúžení jejich působnosti, existovaly však až do r. 1948. V letech 1948–1989 se na výkonu soudnictví podíleli soudci z lidu.

V současné době zákon o soudech a soudcích upravuje postavení tzv. přisedících, kteří vedle soudců vykonávají rozhodovací činnost okresního a krajského soudu.¹¹⁷ Formulace čl. 94 odst. 2 Ústavy, že zákon „může“ stanovit, znamená, že to není Ústavou založená povinnost a ponechává se na běžném zákonodárci, zda nějakou formu účasti dalších občanů na rozhodování soudů připustí. Účast jiných osob na rozhodování soudu, by tedy mohla být zákonem zcela eliminována. Je také možné, že ústavodárce původně neměl v úmyslu účast přisedících na rozhodování soudů dovolit, jelikož to však tehdejší zákonná úprava umožňovala¹¹⁸ a bylo by ji třeba nejdříve změnit, zvolil právě uvedenou formulaci.

Zákonná úprava není zcela dostačující a účast přisedících na rozhodování soudu není bezproblémová. Poukazuje se zejména na jejich neprofesionalitu a přitom možnost zásadně ovlivnit rozhodnutí soudu.¹¹⁹

¹¹⁶ viz čl. 94 odst. 2 zákona č. 1/1993 Sb., Ústava ČR v platném znění

¹¹⁷ viz. § 30 odst. 2 a § 34 odst. 2 zákona č. 6/2002 Sb., o soudech a soudcích v platném znění

¹¹⁸ tehdy platný Občanský soudní řád, trestní řád a zákon o soudech a soudcích

¹¹⁹ SLÁDEČEK, V., MIKULE, V., SYLLOVÁ, J. *Ústava České republiky, komentář*. Praha: nakladatelství C.H.Beck, 2007, s. 773-774

5.1. Zákonné předpoklady pro výkon funkce přísedícího

Přísedícím může být ustanoven státní občan ČR, který je způsobilý k právním úkonům, bezúhonný, jehož zkušenosti a morální vlastnosti jsou zárukou, že bude svou funkci řádně zastávat, v den ustanovení dosáhl věku nejméně 30 let a souhlasí se svým ustanovením za přísedícího a s přidělením k určitému soudu.¹²⁰ Předpokladem pro výkon funkce přísedícího je stejně jako u soudců složení slibu, s tím rozdílem, že přísedící jej skládá do rukou předsedy soudu.

Minimální věková hranice je u přísedících stanovena shodně jako u soudců, maximální na rozdíl od soudců stanovena není. Požadavek státního občanství, způsobilosti k právním úkonům, bezúhonnosti, souhlasu s ustanovením do funkce a s přidělením k určitému soudu jsou shodné s požadavky, které jsou kladeny na uchazeče o funkci soudce. Tyto požadavky byly rozebrány a popsány v kapitole č. 4. Stejně tak je shodný předpoklad, který stanoví zvláštní zákon a to zákon č. 451/1991 Sb., v platném znění, kterému jsem se taktéž věnovala v zmíněné kapitole č. 4.

Jako problematický se může jevit požadavek, aby zkušenosti a morální vlastnosti dávaly záruku, že přísedící bude svou funkci řádně zastávat. Otázkou je, jak naplnění tohoto požadavku ověřit. Na rozdíl od justičních čekatelů, kteří podstupují alespoň psychologicko-diagnostické vyšetření, v případě přísedících neexistuje žádné opatření, které by napomáhalo výběru kvalitních kandidátů.¹²¹

5.2 Záruky nezávislosti přísedících

Zákonná úprava je založena na tom, že přísedící musí splňovat v zásadě stejné podmínky jako soudce z povolání, tedy vyjma vzdělání, a při rozhodování má stejné postavení v tom, že jeho hlas má stejnou váhu jako hlas soudce profesionála. Z tohoto důvodu by se na přísedící měly vztahovat stejné záruky nezávislosti jako na soudce.¹²² V kapitole „Soudci“ jsem se mimo jiné zabývala zárukami

¹²⁰ viz § 60 odst. 1 zákona č. 6/2002 Sb., o soudech a soudcích v platném znění

¹²¹ PROUZA, D., HÁJEK, M. *Laický prvek při soudním rozhodování v trestních věcech aneb přísedící ano či ne?*, Trestně právní revue, 2010, č. 7, s. 204

¹²² ŠIMÍČEK, V. *Odvolání přísedících – přehlížená protiústavnost*. Dostupné na <http://jinepravo.blogspot.cz/2009/10/odvolani-prisedicich-prehlizena.html>, citováno dne 4.3.2013

nezávislosti soudců a několik z nich, z mého pohledu těch nejdůležitějších jsem blíže charakterizovala. Nyní se těmito stejnými zárukami nezávislosti budu zabývat také z pohledu přísedících, aby bylo možné vzájemně je porovnat.

5.2.1 Volba přísedících

Volba přísedících je upravena zákonem o soudech a soudcích.¹²³ Přísedící okresních soudů jsou voleni zastupitelstvy obcí a přísedící krajských soudů jsou voleni zastupitelstvy krajů. Jde-li o volbu přísedícího pro krajský soud, jsou k volbě příslušná zastupitelstva těch krajů, jejichž území se buď i jen částečně shoduje s územím působnosti příslušného krajského soudu.

Jelikož případný kandidát musí získat podporu alespoň jednoho zastupitele, který jej k volbě navrhne, do jisté míry omezuje rovnost přístupu k veřejné funkci podle čl. 21 odst. 4 Listiny základních práv a svobod.¹²⁴ Je-li kandidatura takto vázána na nominaci zastupitelem, demokratický prvek voleb poněkud mizí.¹²⁵

Předpokladem pro zvolení je splnění zákonných požadavků pro to, aby se osoba mohla stát přísedícím, a dále přihlášení k trvalému pobytu v obvodu zastupitelstva obce nebo kraje, které přísedícího do funkce volí. Není však nutné, aby kandidát v obvodu příslušného zastupitelstva skutečně bydlel.

V případě, že kandidát na funkci přísedícího v obvodu působnosti zastupitelstva, které ho do funkce volí, nemá trvalý pobyt, postačí místo toho prokázání, že v obvodu tohoto zastupitelstva pracuje. Pro splnění této podmínky musí být prokázáno, že kandidát vykonává práci pro zaměstnavatele, v jehož rámci je sjednáno místo výkonu práce nalézající se v obvodu příslušného zastupitelstva.

V případě výkonu samostatné výdělečné činnosti kandidáta musí být prokázáno, že v obvodu příslušného zastupitelstva je vykonávána samostatná výdělečná činnost kandidáta, resp. že je zde umístěno místo podnikání.

K vhodnosti volby kandidátů navržených členy příslušných zastupitelstev je zastupitelstvo povinno si vyžádat stanovisko předsedy příslušného soudu. Přesto, že stanovisko není pro zastupitelstvo závazné, je třeba k němu přihlížet a věnovat

¹²³ viz § 64 zákona č. 6/2002 Sb., o soudech a soudcích v platném znění

¹²⁴ čl. 21 odst. 4 zákona č. 2/1993 Sb., Listina základních práv a svobod: "Občané mají za rovných podmínek přístup k voleným a jiným veřejným funkcím"

¹²⁵ PROUZA, D., HÁJEK, M. *Laický prvek při soudním rozhodování v trestních věcech aneb přísedící ano či ne?* Trestněprávní revue, 2010, č. 7, s. 205

vzneseným námitkám maximální pozornost, jelikož jde o ustanovení do funkce, která se bezprostředně podílí na výkonu soudnictví nezávislým soudem, a je třeba u kandidátů na funkci přísedícího maximálně vyloučit vznik jakýchkoli pochybností o jejich vhodnosti tuto funkci zastávat.¹²⁶

V důsledku malého počtu zájemců o funkci přísedícího, může vyvstat nebezpečí, že nevhodně zvolený přísedící se dostane k citlivým informacím ze soudních spisů a mohla by hrozit manipulace s těmito údaji.¹²⁷

K malému zájmu o výkon této funkce přispívá, jednak nutnost souhlasu zaměstnavatele s tím, aby zaměstnanec tuto funkci zastával, jednak velmi špatné finanční ohodnocení přísedících.¹²⁸

5.2.2 Funkční období přísedících a důvody zániku funkce

Na rozdíl od soudců, kteří jsou do funkce jmenováni bez časového omezení, a jejich funkce zaniká dosažením věku 70 let, přísedící jsou voleni do funkce na dobu 4 let.¹²⁹

Důvody zániku funkce přísedícího jsou taxativně stanoveny v zákoně o soudech a soudcích. Ze zákona funkce přísedícího zaniká:

- a) uplynutím funkčního období, na které byl přísedící zvolen
- b) dnem právní moci rozhodnutí, kterým byl odsouzen pro trestný čin spáchaný úmyslně nebo odsouzen k nepodmíněnému trestu odnětí svobody pro trestný čin spáchaný z nedbalosti
- c) dnem právní moci rozhodnutí, kterým byl přísedící zbaven způsobilosti k právním úkonům nebo kterým byla jeho způsobilost k právním úkonům omezena
- d) dnem, kdy přísedící pozbyl občanství České republiky
- e) smrtí nebo dnem právní moci rozhodnutí, kterým byl přísedící prohlášen za mrtvého¹³⁰

¹²⁶ KOCOUREK, J., ZÁRUBA, J. *Zákon o soudech a soudcích; Zákon o státním zastupitelství*, 2. vydání. Praha: C.H.Beck, 2004, s. 243-244

¹²⁷ MAREK, T. *K otázce laického prvku v justici*. Trestněprávní revue, 2012, č. 7-8, s. 169

¹²⁸ ODEHNALOVÁ, J. *Laický prvek v soudním procesu a některé ústavněprávní aspekty*. Právní rozhledy, 2011, č. 14, s. 512

¹²⁹ viz § 61 zákona č. 2/2006 Sb., o soudech a soudcích v platném znění

¹³⁰ viz § 96 zákona č. 2/2006 Sb., o soudech a soudcích v platném znění

Přisedící se také může své funkce vzdát. V takovém případě jeho funkce zanikne dnem následujícím po dni, v němž bylo oznámení o vzdání se funkce doručeno zastupitelstvu, které ho do funkce zvolilo.¹³¹

5.2.3 (Ne)odvolatelnost

V případě soudců je neodvolatelnost pokládána za jednu z významných záruk jejich nezávislosti. V případě přisedících toto neplatí, neboť zákon umožňuje zastupitelstvu, které přisedícího zvolilo, aby ho na návrh předsedy příslušného soudu odvolalo. Bez toho aniž by příslušný předseda soudu podal návrh na odvolání přisedícího z funkce, nemůže zastupitelstvo o odvolání přisedícího vůbec jednat. Podání návrhu na odvolání však nepresumuje, že k odvolání musí dojít, neboť konečné rozhodnutí je ve výlučné pravomoci zastupitelstva. Předtím, než zastupitelstvo rozhodne o odvolání ať už kladně, či záporně, je třeba si vyžádat vyjádření přisedícího, o jehož odvolání se jedná. Pokud by k tomu nedošlo, bylo by rozhodnutí o odvolání neplatné, neboť by přisedícímu, o jehož odvolání se jedná, bylo odepřeno právo vyjádřit se ke skutečnostem, které jsou mu kladeny za vinu a řádně se obhájit.

Na návrh příslušného předsedy soudu může být přisedící ze své funkce odvolán v případě, že nastane některá z okolností uvedená v § 97 odst. 1 zákona o soudech a soudcích. Takovou okolností může být, že přisedící závažným způsobem poruší povinnosti přisedícího, přestane splňovat zákonné předpoklady pro výkon této funkce nebo mu jeho zdravotní stav nedovoluje řádně vykonávat povinnosti přisedícího. Rozhodne-li zastupitelstvo o odvolání přisedícího, zaniká jeho funkce uplynutím dne, v němž bylo o odvolání zastupitelstvem rozhodnuto.

V možnosti odvolání přisedícího zastupitelstvem je spatřován problém, který umožňuje svévolné odvolání přisedících a zároveň tedy porušení principu nezávislosti soudce. Jelikož přisedící má při rozhodování stejné postavení jako soudce a jeho hlas má stejnou váhu, musí se na něj vztahovat i záruky nezávislosti zakotvené v čl. 82 Ústavy: „*Soudce nelze proti jeho vůli odvolat nebo přeložit k jinému soudu, výjimky vyplývající zejména z kárné odpovědnosti stanoví zákon.*“

¹³¹ viz § 98 zákona č. 2/2006 Sb., o soudech a soudcích v platném znění

Zákonná možnost odvolání přisedícího rozhodnutím zastupitelstva takovou zárukou určitě není. Pojem „závažné porušení povinnosti přisedícího“ představuje neurčitý a zneužitelný právní pojem. Proto, aby nedocházelo k svévolnému odvolávání přisedících a porušování principu nezávislosti soudce, mělo by odvolání přisedících podléhat srovnatelnému režimu jako kárné řízení ve věcech soudců.¹³²

Přisedící se také může sám ze své vůle funkce vzdát. Vzdání se funkce musí být doručeno zastupitelstvu, které přisedícího zvolilo. Funkce zaniká v důsledku platného rozhodnutí zastupitelstva, uplynutím dne, v němž bylo rozhodnuto.¹³³

5.2.4 Nepřeložitelnost

Nepřeložitelnost je zaručena samotnou Ústavou, která stanoví, že soudce nelze proti jeho vůli přeložit k jinému soudu¹³⁴. Navíc je přisedící volen zastupitelstvem obce či kraje k soudu, který se nachází v jeho územním obvodu a podmínkou pro zvolení přisedícím je prokázání trvalého pobytu nebo výkonu práce v obvodu příslušného zastupitelstva, nelze přisedícího přeložit k jinému soudu, který se nachází v obvodu zastupitelstva, které přisedícího nezvolilo.

5.2.5 Neslučitelnost funkcí

Na rozdíl od funkce soudce je funkce přisedícího slučitelná s výkonem placených funkcí ve veřejné správě i s výkonem jakékoliv jiné výdělečné činnosti. Funkce přisedícího však není slučitelná s funkcí poslance nebo senátora Parlamentu České republiky.¹³⁵

5.2.6 Kárná odpovědnost přisedícího

Přisedící stejně tak jako soudce odpovídá za určitá kárná provinění. V případě přisedících je tato oblast v zákoně upravena velmi vágně.

¹³² ŠIMÍČEK, V. *Odvolání přisedících – přehlížená protiústavnost*. Dostupné na <http://jinepravo.blogspot.cz/2009/10/odvolani-prisedicich-prehlizena.html>, citováno dne 4.3.2013

¹³³ KOCOUREK, J., ZÁRUBA, J. *Zákon o soudech a soudcích; Zákon o státním zastupitelství*, 2. vydání. Praha: nakladatelství C.H.Beck, 2004, s. 240

¹³⁴ viz čl. 82 zákona č. 1/1993 Sb., Ústava ČR v platném znění

¹³⁵ viz § 74 odst.2 zákona č. 6/2002 Sb., o soudech a soudcích v platném znění

Přisedící může být pro závažné porušení svých povinností odvolán zastupitelstvem, které ho zvolilo.¹³⁶ Co je pokládáno za závažné porušení povinností přisedícího je potřeba posuzovat vždy ve vztahu ke konkrétnímu případu.

5.2.7 Finanční ohodnocení přisedících

Jednou ze základních záruk nezávislosti soudce má být také jeho dostatečné hmotné zabezpečení. Ve srovnání s finančním ohodnocením soudců je finanční ohodnocení přisedících ve značném nepoměru. Těžko pak vyvozovat, že takovýto soud je skutečně nezávislý, když uvážíme, že v senátu rozhodují ze dvou třetin právě přisedící.¹³⁷

Finanční ohodnocení přisedících řeší vyhláška ministerstva spravedlnosti č. 44/1992 Sb., o náhradách za vykonávání funkce přisedícího v platném znění. Tato vyhláška stanoví, že výše náhrady ušlého výdělku je ovšem omezena maximální výší 80 Kč za hodinu, zároveň celková denní sazba nesmí překročit 680 Kč denně. Přisedícím, kteří nemohou prokázat výši svého výdělku, se náhrada snižuje pouze na 28 Kč za hodinu s horním limitem 238 Kč denně. Přisedícím jsou dále hrazeny hotové výdaje, které jim vzniknou v souvislosti s jejich funkcí a také paušální náhrada za výkon jejich funkce, která činí 150 Kč za den.¹³⁸

5.2.8 Právo na zákonného soudce

Jak již bylo zmíněno v kapitole „Soudci“ jednou ze zásad vztahující se k právu na spravedlivý proces, je právo každého domáhat se svých práv u svého zákonného soudce. Tato ústavní zásada dotváří a upevňuje soudcovskou nezávislost a také by měla představovat pro každého účastníka řízení cennou záruku, že k rozhodnutí jeho věci budou povolány soudy a soudci podle předem daných zásad.

Ve vztahu k soudcům z povolání lze rozvrhy práce okresních a krajských soudů více méně považovat za naplnění zásady zákonného soudce.

¹³⁶ viz § 97 odst. 1 písm. a) zákona č.6/2002 Sb., o soudech a soudcích v platném znění

¹³⁷ ODEHNALOVÁ, J. *Laický prvek v soudním procesu a některé ústavněprávní aspekty*. Právní rozhledy, 2011, č. 14, s. 512

¹³⁸ viz vyhláška ministerstva spravedlnosti č. 44/1992 Sb., o náhradách za vykonávání funkce přisedícího

Jelikož se však vedle soudců podílejí na rozhodování i přísedící je třeba se touto zásadou zabývat i z jejich hlediska. Je třeba zajistit předvídatelnost složení senátu v konkrétní kauze nejen, pokud jde o osobu soudce, ale také pokud jde o vymezení konkrétních přísedících, neboť jejich postavení v zákonem stanovených rozhodovacích procesech je téměř shodné s postavením soudce a dokonce přísedící svými hlasy soudce přehlasovat a sami tak rozhodnout o meritů věci.

Bohužel v praxi rozvrhy práce stanoví často jednu skupinu přísedících pro trestní řízení a další skupinu přísedících pro civilní řízení, jindy jsou přísedící jmenováni po skupinách pro celá soudní oddělení. Dosazování přísedících k jednotlivým případům vypadá tak, že konkrétní osoby si do svého senátu vybírá soudce sám z celé stanovené skupiny přísedících a těžko si vybere přísedícího s jinými názory nebo přísedícího, který mu prostě nesedí.¹³⁹

K této problematice se vztahuje rozsudek Nejvyššího soudu ze dne 21. května 2009 sp.zn. 21 Cdo 1542/2008. Žalobkyně si v dovolání, stěžovala na to, že dle jejího názoru nebyla dodržena zásada zákonného soudce. Svě tvrzení opřela o skutečnost, že její věc byla v prvním stupni přidělena u soudu prvního stupně do oddělení 10 C a byla projednávána předsedkyní senátu a dvěma přísedícími. Poté, co Krajský soud v Hradci Králové rozhodl o vyloučení předsedkyně senátu z projednávání věci, byla věc předána zastupujícímu soudci podle rozvrhu práce. Z vydaného rozhodnutí však nevyplývalo, že by z projednání a rozhodnutí věci byl vyloučen jakýkoli přísedící, přesto však byla dále projednávána v senátě složeném ze zastupujícího soudce a dvou jiných přísedících.

Nejvyšší soud svým rozsudkem vyslovil názor, že je-li v příslušném soudním oddělení více přísedících, jsou zákonnými soudci, všichni přísedící, kteří jsou rozvrhem práce zařazeni do tohoto soudního oddělení. To znamená, že věc může být projednávána v senátě složeném ze soudce, který je zařazen do příslušného oddělení a kterýchkoli přísedících zařazených v témže soudním oddělení. Dále to znamená, že věc je projednávána v souladu s právem na zákonného soudce i tehdy, je-li senát při jednotlivých jednáních složen vždy ze stejného soudce a různých přísedících, téhož soudního oddělení. Na počátku každého dalšího jednání v jinak

¹³⁹ ODEHNALOVÁ, J. *Laický prvek v soudním procesu a některé ústavněprávní aspekty*. Právní rozhledy, 2011, č. 14, s. 517

obsazeném senátě, předseda senátu musí sdělit obsah přednesů a provedených důkazů.¹⁴⁰

Tato interpretace Nejvyššího soudu však nenaplnuje smysl zásady zákonného soudce. Za zákonného soudce je třeba považovat všechny rozhodující osoby, tedy i přisedící a ne jen předsedu senátu.

Pojetí Nejvyššího soudu umožňuje libovolnou manipulaci s osobami přisedících, která je porušením práva na spravedlivý proces a porušením principu zákonného soudce. Rozdělení přisedících do skupin na občanskoprávní a trestní oddělení s tím, že zákonným soudcem je kterákoli z osob dané skupiny, je nedostatečné a porušující podstatu a smysl zásady zákonného soudce.¹⁴¹

¹⁴⁰viz Rozsudek Nejvyššího soudu sp.zn. 21 Cdo 1542/2008, ze dne 21.května 2009, dostupné na <http://www.beck-online.cz/>, citováno dne 11.3.2013

¹⁴¹ ODEHNALOVÁ, J. *Laický prvek v soudním procesu a některé ústavněprávní aspekty*. Právní rozhledy, 2011, č. 14, s. 518-519

6. Místo přísedících v právním státě

V posledních letech je často diskutovanou otázkou, zda přísedící v současné podobě s ohledem na stávající právní úpravu jejich postavení, mají v demokratickém státě stále své místo. Na přísedící neboli na laický prvek v soudním systému je nahlíženo z více stran.¹⁴²

6.1 Negativní aspekty funkce přísedícího

Zakotvení laického prvku do soudního řízení přináší nepochybně určitá pozitiva i negativa. Jako příklad těch negativních aspektů lze uvést fakt, že ačkoli má přísedící stejné pravomoci jako soudce, jeho hlas má při rozhodování o vině a trestu stejnou váhu, nejsou na něj kladeny prakticky žádné nároky na vzdělání. Přísedící nejsou podrobeni žádnému vstupnímu a poté ani žádnému pravidelnému vzdělávání, zejména za účelem osvojení základních poznatků především z oblasti trestního práva hmotného a procesního, případně v dalších oborech jako je ekonomie, psychologie, soudní lékařství apod. Určitě by nebylo na škodu, kdyby se přísedící podrobovali vzdělávání, aby jim nedělali problémy pojmy jako např. obžaloba nebo státní zástupce. Ve většině případů přísedící nedosahují požadované kvality právě pro jejich neobornost. Není to však pouze problém neznalosti právních předpisů, ale také projednávané věci. Přísedící totiž nemají povinnost se před jednáním soudu seznámit se spisovým materiálem a jsou pak často pro předsedu senátu časovou brzdou, jelikož se jim musí věnovat, musí jim vysvětlit projednávanou problematiku, seznámit je s rozsahem a charakterem důkazů zajištěných v přípravném řízení, jakož i s obsahem hmotněprávních a procesních předpisů. Neporozumění dané problematice způsobuje to, že přísedící často nebývají příliš aktivní, nebo jejich dotazy namísto toho, aby směřovaly k objasnění skutkového stavu věci, působí opačně a podrývají vážnost senátu.¹⁴³

Další problém je se zajištěním účasti přísedících, jelikož ze strany občanů není o výkon této funkce větší zájem. K tomu přispívá jednak nutnost souhlasu

¹⁴² ODEHNALOVÁ, J. *Laický prvek v soudním procesu a některé ústavně právní aspekty*. Právní rozhledy, 2011, č. 14, s. 510

¹⁴³ PROUZA, D., HÁJEK, M. *Laický prvek při soudním rozhodování ano či ne?* Trestně právní revue, 2010, č. 7, s. 204-205

zaměstnavatele s tím, aby zaměstnanec tuto funkci zastával a jednak velmi špatné finanční ohodnocení práce přisedícího.

Nutnost souhlasu zaměstnavatele je zásahem do nezávislosti přisedícího, neboť výkon jeho funkce závisí na souhlasu jiného soukromoprávního subjektu. Nepoměr finančního ohodnocení soudce a přisedícího je, jak již bylo zmíněno značný a těžko vyvozovat závěr, že finanční ohodnocení přisedícího zajišťuje jeho odolnost vůči tlakům z vnějšku a je tak zárukou jeho nezávislosti. I když je třeba zmínit, že nezávislost a nestrannost soudního rozhodování by se neměla v první řadě odvíjet od výše finančního ohodnocení soudce či přisedícího.

Jako další ze záruk nezávislosti jsem uvedla také neodvolatelnost soudce, která je zaručená samotnou Ústavou. V případě přisedících je tedy ovšem diskutabilní možnost jejich odvolání zastupitelstvem. Takováto právní úprava se nejeví jako dostatečná záruka nezávislosti moci soudní.

Naplnění práva na zákonného soudce, které se mimo jiné realizuje také rozdělováním jednotlivých případů mezi jednotlivé soudce a senáty podle rozvrhu práce, tedy podle předem stanovených pravidel, tak aby účastníci řízení měli jistotu, že k rozhodnutí jejich věci jsou povoláni soudci tak, aby byla zachována zásada pevného přidělování soudní agendy, a aby byl vyloučen výběr soudců ad hoc, v případě přisedících není zcela zaručeno. Jak jsem již zmiňovala, přisedící jsou rozvrhy práce přidělování po skupinách pro celá jednotlivá soudní oddělení a dochází k tomu, že konkrétní osoby si do svého senátu vybírá soudce sám z celé stanovené skupiny. Toto ale přeci nemůžeme pokládat za naplnění práva na zákonného soudce a za jednu ze záruk nezávislosti soudního rozhodování.¹⁴⁴

6.2 Pozitivní aspekty funkce přisedícího

Na druhou stranu však nelze přehlížet pozitivní aspekty institutu přisedících. Ti totiž do jisté míry prolamují uzavřenost justice z hlediska procesu vzniku svých rozhodnutí. Zatímco soudci mají názor na projednávanou věc formován již na základě nastudovaného spisu, přisedící se s případem z pravidla seznamují až v soudní síni a svůj názor si tak vytvářejí až v průběhu hlavního líčení,

¹⁴⁴ ODEHNALOVÁ, J. *Laický prvek v soudním procesu a některé ústavně právní aspekty*. Právní rozhledy, 2011, č. 14, s. 519

v čemž může spočívat specifický pohled přísedícího na projednávanou věc.¹⁴⁵ Přísedící také mohou zajišťovat větší otevřenost justice a její přiblížení občanům. Laický prvek může také působit jako kontrola proti případnému projevu svévole soudce, neboť i přesto, že jsou jednání u soudu veřejné, veřejnost zúčastněna většinou není.¹⁴⁶

6.3 Vlastní zkušenost s přísedícími

Pokud bych měla uvést své vlastní zkušenosti s přísedícími, tak jsou jak kladné, tak záporné. V rámci praxe u okresního soudu jsem se zúčastnila několika jednání. V jednom případě z těch všech jsem byla postojem a aktivním působením přísedícího velmi mile překvapena. Na dotyčném přísedícím bylo vidět, že svou funkci bere zodpovědně, že je s případem obeznámen, při výslechu svědků a podezřelého si činil poznámky a následně kladl velmi trefné otázky a velmi efektivně tak doplňoval předsedu senátu.

Bohužel v ostatních případech se toto již neopakovalo a přísedící na mě působili zcela opačným dojmem. V ostatních případech se odehrávalo například to, že přísedící nebyl schopen dorazit na soudní jednání včas a muselo se na něj několik desítek minut čekat. Bylo samozřejmě vidět, že předsedu senátu toto zcela oprávněně rozčílilo, neboť místo toho, aby již seděl v soudní síni a plně se soustředil na jednání, pobíhal zatím po soudě a snažil se kontaktovat opožděného přísedícího a zjistit, zda vůbec na soudní jednání dorazí.

Další má zkušenost je s dámami v pokročilejším věku. Na tyto dámy jsem při svých návštěvách soudních jednání narazila několikrát, nikdy jsem však nestalo, aby přísedící, po tom, co předseda senátu ukončil svůj výslech a dal jim prostor pro jakékoli dotazy, tohoto využily. Jejich pasivní účast nebyla absolutně žádným přínosem spíše jen pouhou formalitou. Při jednom časově náročnějším jednání dokonce jedna z těchto dam, při výslechu podezřelého pospávala.

¹⁴⁵ PROUZA, D., HÁJEK, M. *Laický prvek při soudním rozhodování ano či ne?*, Trestně právní revue, 2010, č. 7, s. 206

¹⁴⁶ MAREK, T. *K otázce laického prvku v justici*. Trestněprávní revue, 2012, č. 7-8, s. 169

6.4 Přisedící ano či ne?

Myslím si tedy, že institut přisedících v současné podobě opravdu postrádá smysl, jelikož současný systém neumožňuje ve většině případů využívat klady laického prvku v justici a naopak v sobě kumuluje téměř všechny jeho zápory.¹⁴⁷ Pokud by měl být institut přisedících zachován je potřeba rozsáhlá změna právní úpravy tohoto institutu. Současná právní úprava se vyznačuje značnými nedostatky, neboť neřeší možnosti střetu zájmů, stanoví věkovou neomezenost přisedících, neodpovídající finanční ohodnocení, požaduje souhlas zaměstnavatele s výkonem funkce, neprůhlednost dosazování přisedících k jednotlivým případům a za takovýchto předpokladů umožňuje přehlasování soudce přisedícími.

K nápravě této nevyhovující situace jsou dvě možnosti. Jednou z nich je institut přisedících úplně zrušit, což by se mohlo jevit jako jednodušší, na druhou stranu by se však justice vzdálila od prostého občana a jeho vliv na ni by vymizel. Druhou možností je zachování institutu přisedících s podmínkou, že projde značnou reformou, která by odstranila současné problematické oblasti tohoto institutu.¹⁴⁸

¹⁴⁷ PROUZA, D., HÁJEK, M. *Laický prvek při soudním rozhodování ano či ne?*, Trestně právní revue, 2010, č. 7, s. 169

¹⁴⁸ ODEHNALOVÁ, J. *Laický prvek v soudním procesu a některé ústavně právní aspekty*. Právní rozhledy, 2011, č. 14, s. 519

Závěr

Funkce soudce a jeho práce je ve společnosti nezbytná, neboť spory mezi lidmi jsou její přirozenou součástí. Je tedy potřeba tyto spory urovnávat a hledat jejich uspokojivé řešení. Musí tedy existovat nezávislá autorita, která bude plnit tento úkol.

Jelikož soudce svým rozhodováním zasahuje do životů občanů a mnohdy zásadním způsobem, musí existovat záruka, že se tak bude dít vždy v souladu s právem a spravedlivě, aby nedocházelo k poškozování nevinných lidí a viníci zůstávali bez trestu. Zákonodárce se pokusil toto zaručit tím, že přenesl do zákona několik principů, či záruk, které mají zaručit, že soudcovské rozhodování bude nezávislé.

Úplně na začátku stojí záruka nezávislosti samotného soudnictví jako celku, kdy v každém demokratickém právním státě je vyžadována oddělenost moci zákonodárné, výkonné a soudní, jejich vzájemná nezávislost a zároveň možnost vzájemných brzd. Je však tato nezávislost a oddělenost v případě moci soudní skutečně bezpodmínečně naplněna? Nejsou pravomoci ze strany moci výkonné v podobě výběru justičních čekatelů a následného jmenování soudců, jmenování soudních funkcionářů nebo povyšování soudců na soud vyššího stupně, zásahy tak zásadními, že hrozí ohrožení nezávislosti soudnictví?

Nezávislost soudnictví jako celku by následně měla prostoupit dovnitř celé své soustavy na jednotlivé soudy a soudce, kteří výkon soudnictví zajišťují. Nezávislost soudců při svém rozhodování by měla být zajištěna instituty jako je neodvolatelnost, nepřeložitelnost, dostatečné hmotné zabezpečení soudců, neslučitelností funkce soudce s ostatními funkcemi atd. Všechny záruky garantované právním řádem však působí pouze podpůrně a závisí na osobnosti každého soudce, jak ke své významné funkci přistoupí. Soudce sám by měl být tou největší a nejdůležitější zárukou, že se jeho rozhodování ponese v duchu nezávislosti a spravedlnosti.

V případě přísedících by toto mělo platit dvojnásobně, neboť v právní úpravě přísedících jsou značné nedostatky a tento institut v nynější podobě zrovna není zárukou toho, že soudní rozhodování můžeme považovat za nezávislé. V případě přísedících totiž selhávají i ty instituty, které by méně morálněji vybavené soudce

mohly přece jenom vést k požadované nezávislosti, ačkoli jejich osobnost by mohla být náchylnější, co se týče tlaků na způsob jejich rozhodování. Podle mého názoru není institut přísedících něčím, co by mělo vymizet a myslím si, že by to nemělo dopadnout tak, že přísedícím zůstanou soudní síně uzavřené. Na druhou stranu je však pravda, že současná podoba a právní úprava je nedostatečná a díky tomu se otvírají doslova vrata k tomu, aby se někdo pokusil využít ať už svého vlivu, či prostředků k tomu, aby zmanipuloval soudní jednání ve svůj prospěch.

Celá problematika nezávislosti soudnictví, soudců a přísedících je složitá a určitě to není záležitost jednostranná, neboť zde můžeme najít jak kladné části, tak i ty záporné, které nahloďávají presumovanou nezávislost a měly by tedy z právní úpravy vymizet.

Summary

At the very beginning the thesis deals with the judicial power in general, its description and importance, with the first moment of establishment of right to claim one's own right before court. Next the thesis deals with the role of judiciary in state concerning division of power. In consequence with the division of power mutual independence of legal power, executive power and judiciary power and also their mutual relations have been dealt with.

Consequently the thesis verges to its very topic and deals with judges and lay judges in detail; with their status, duties, responsibility, taking action in deciding on guilt and punishment, origin of the position, legal requirements, which an applicant for such a position shall meet, and last but not least the thesis focuses on the guaranty of the independence of a judge and a lay judge. The selected guaranties of the independence of a judge and a lay judge, which are provided by current legal regulations, have been analysed and at the same time their topical imperfection has been shown.

As a reaction to the above mentioned negative and positive aspects of a lay judge position have been mentioned and also the fact whether the associate judges still have or have not their sense pursuant to the current legal regulations cumulating rather all the negative aspects of the given institute, which threatens the independence of judiciary, has been considered.

The aim of the thesis is to analyse the topic, first of all the judiciary power and its independence in general, then a detailed study of the judge's and lay judge's independence issue in conjunction with surveying of the current problems of independence of the judges.

SEZNAM POUŽITÝCH ZDROJŮ A LITERATURY

ODBORNÁ LITERATURA

DRÁPAL, L., BUREŠ, J. *Občanský soudní řád I, II, Komentář, 1.vydání*. Praha: vydavatelství C.H.Beck, 2009, ISBN 978-80-7400-107-9

FILIP, J. *Vybrané kapitoly ke studiu ústavního práva*. Brno: Masarykova univerzita Brno, 2004, ISBN 80-210-2592-1

KLÍMA, K. a kol. *Komentář k Ústavě a Listině*. Plzeň: vydavatelství a nakladatelství Aleš Čeněk, s.r.o., 2005, ISBN 80-86898-44-X

KLÍMA, K. a kol. *Praktikum českého ústavního práva*. 3. rozšířené vydání, Plzeň: vydavatelství a nakladatelství Aleš Čeněk, s.r.o., 2009, ISBN 978-80-7380-173-1

KLÍMA, K. *O právu ústavním*. Praha: Wolters Kluwer ČR, 2012, ISBN 978-80-7357-757-5

KOCOUREK, J., ZÁRUBA, J. *Zákon o soudech a soudcích, Zákon o státním zastupitelství. Komentář. 2., doplněné a přepracované vydání*. Praha: vydavatelství C.H.Beck, 2004, ISBN 80-7179-761-8

LANGÁŠEK, T. *Dva vybrané problémy justice a možnosti jejich řešení*. In. BERÁNEK, S. *Česká justice – otázka správy a nezávislosti*, Praha: Transparency International, 2010, ISBN 978-80-87123-15-7

SCHELLEOVÁ, I., SCHELLE K., a kol. *Soudnictví (historie, současnost a perspektivy)*. Praha: Eurolex Bohemia s.r.o., 2004, ISBN 80-86432-65-3

SCHELLEOVÁ, I. *Soudy a soudní právo*. Zlín: Živa, 1994, ISBN 80-901745-0-7

SLÁDEČEK, V., MIKULE, V., SYLLOVÁ, J. *Ústava České republiky, 1. vydání*. Praha: vydavatelství C.H.Beck, 2007, ISBN 978-80-7179-9

ŠKROP, M. *Vázanost soudců a nezávislost justice*. In. BERÁNEK, S. *Česká justice – otázka správy a nezávislosti*, Praha: Transparency International, 2010, ISBN 978-80-87123-15-7

ZAHRADNÍKOVÁ, R. *Organizace justičního systému*. Plzeň: Aleš Čeněk, s.r.o., 2007, ISBN 978-80-7380-044-4

ZOULÍK, F. *Soudy a soudnictví*. Praha: vydavatelství C.H.Beck, 1995, ISBN 80-7179-005-2

DIPLOMOVÉ PRÁCE

ANDRLOVÁ, I. *Postavení soudce v ústavním systému ČR* Plzeň: 2010, Západočeská univerzita v Plzni, Fakulta právnická

ČLÁNKY V ČASOPISECH

HERC, T. *K ústavní konformitě zrazení platů soudců*. Právní zpravodaj, 2007, č. 4, s. 15, ISSN 1212-8694

MAREK, T. *K otázce laického prvku v justici*. Trestněprávní revue, 2012, č. 7-8, s. 168-173, ISSN 1213-5313

ODEHNALOVÁ, J. *Laický prvek v soudním procesu a některé ústavněprávní aspekty*, Právní rozhledy, 2011, č. 14, s. 510-519, ISSN 1210-6410

PROUZA, D., HÁJEK, M. *Laický prvek při soudním rozhodování v trestních věcech aneb přisedící ano či ne?* Trestněprávní revue, 2010, č. 7, s. 201-208, ISSN 1213-5313

SVÁČEK, J. *Nezávislost soudní moci*. Soudce, 2009, č. 11, s. 17-20, ISSN 1211-5347

TOMEŠ, M. *Samospráva soudů jako projev ústavou založené nezávislosti*. Soudce, 2007, č. 11, s. 18-23, ISSN 1211-5347

ČLÁNKY ON-LINE

DOLEŽILEK, J. *Rozhoduje o přijetí do přípravné služby psycholog?* [online] dostupné na <http://www.jacz.cz/>

KLAUS, V. *Prezident podal kasační stížnost*. [online] dostupné na <http://www.klaus.cz/clanky/>

LISSE, L. *Soudní přezkum prezidenta republiky*. [online] dostupné na <http://www.ustavprava.cz/>

ŠIMÍČEK, V. *Přehlížená protiústavnost*. [online] dostupné na <http://www.jinepravo.blogspot.cz/>

WEIGL, J. *O co jde v kauze justičního čekatele*. [online] dostupné na <http://www.klaus.cz/clanky/>

PRÁVNÍ PŘEDPISY

Ústavní zákon č. 1/1993 Sb., Ústava ČR v platném znění

Ústavní zákon č. 2/1993 Sb., Listina základních práv a svobod v platném znění

Zákon č. 6/2002 Sb., o soudech, soudcích, přísedících a státní správě soudů a o změně některých dalších zákonů v platném znění

Zákon č. 40/1964 Sb., občanský zákoník v platném znění

Zákon č. 141/1961 Sb., o trestním řízení soudním (trestní řád) v platném znění

Zákon č. 99/1963 Sb., občanský soudní řád v platném znění

Zákon č. 150/2002 Sb., soudní řád správní v platném znění

Zákon č. 40/2009 Sb., trestní zákoník v platném znění

Zákon č. 82/1998 Sb., o odpovědnosti za škodu způsobenou při výkonu veřejné moci rozhodnutím nebo nesprávným úředním postupem a o změně zákona České národní rady č. 358/1992 Sb., o notářích a jejich činnosti v platném znění

Zákon č. 182/1993 Sb., o Ústavním soudu v platném znění

Zákon č. 192/2003 Sb., kterým se mění zákon č. 6/2002 Sb., o soudech, soudcích, přísedících a státní správě soudů a o změně některých dalších zákonů, ve znění pozdějších předpisů, zákon č. 283/1993 Sb., o státním zastupitelství, ve znění pozdějších předpisů, a některé další zákony

Vyhláška ministerstva spravedlnosti České republiky č. 44/1992 Sb., o náhradách za vykonávání funkce přísedícího v platném znění

SOUDNÍ ROZHODNUTÍ

Nález Ústavního soudu publikovaný pod č. 349/2002 Sb. ze dne 18.6.2002

Nález Ústavního soudu publikovaný pod č. 264/2005 Sb. ze dne 28.4.2005

Nález Ústavního soudu sp. zn. IV. ÚS 92/94, ze dne 12.1.1995

Nález Ústavního soudu publikovaný pod č. 233/1999 Sb. ze dne 15.9.1999

Nález Ústavního soudu publikovaný pod č. 65/2007 Sb. ze dne 16.1.2007

Nález Ústavního soudu I. ÚS 383/98 ze dne 30.3.1999

Nález Ústavního soudu publikovaný pod č. 397/2006 Sb. ze dne 11.7.2006

Rozhodnutí Nejvyššího správního soudu 16 Kss 5/2012 ze dne 22.11.2012

Rozhodnutí Nejvyššího správního soudu 13 Kss 13/2011 ze dne 11.10.2011

Rozsudek Nejvyššího soudu 28 Cdo 318/2002 ze dne 19.2.2004

Rozsudek Nejvyššího soudu 21 Cdo 1542/2008 ze dne 21.5.2009

Rozsudek Nejvyššího soudu 22 Cdo 820/99 ze dne 15.9.1999

Rozsudek Městského soudu v Praze sp.zn. 5 Ca 127/2006 ze dne 15.6.2007

Usnesení Městského soudu v Praze č.j. 5 Ca 148/2005 ze dne 16.6.2005

INTERNETOVÉ ZDROJE

<http://www.nssoud.cz/>

<http://www.ustavprava.cz/>

<http://www.cak.cz/>

[http://www.jinepravo.blogspot.cz/...](http://www.jinepravo.blogspot.cz/)

<http://www.senat.cz/>

<http://www.beck-online.cz/>

OSTATNÍ

příloha k usnesení Senátu č. 103 (ústavní žaloba proti prezidentu republiky) ze dne 4.3.2013